

**МАКЕДОНСКА БЕРЗА
НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
АД СКОПЈЕ**

ПРЕЧИСТЕН ТЕКСТ

ПРАВИЛА ЗА ТРГУВАЊЕ

Скопје, Јуни 2019 година

Врз основа на член 81 од Законот за хартии од вредност, Статутот на Македонска берза на хартии од вредност АД Скопје, Одлука бр.02-2426/1 од 30.11.2009 година за донесување на Правила за тргување на Македонска берза АД Скопје, Решение бр.08-5 од 07.12.2009 година на Комисијата за хартии од вредност, Одлука бр.02-2540 од 24.12.2009 година за постапување по Решението бр. УП1 08-5 од 07.12.2009 година на Комисијата за хартии од вредност, Одлука бр.02-340/1 од 15.03.2010 година за постапување по Решението бр.07-1/2 од 11.03.2010 година на Комисијата за решавање на жалби од областа на пазарот на хартии од вредност, Одлуката бр.02-1599/1 од 16.12.2010 година за измени и дополнувања на Правилата за тргување на Македонска берза АД Скопје, Одлуката бр.02-16/2 од 10.01.2011 година за постапување по Решението бр.УП1 08-180 од 30.12.2010 година на Комисијата за хартии од вредност, Одлуката бр.02-650/1 од 14.04.2011 година за измени и дополнувања на Правилата за тргување на Македонска берза АД Скопје, Одлуката бр.02-1110/1 од 30.06.2011 година за постапување по Решението бр.08-УП1-55 од 27.05.2011 година на Комисијата за хартии од вредност, Одлука бр.02-96/1 од 25.01.2012 година за измени на Правилата за тргување на Македонска берза АД Скопје, Одлуката бр.02-442/1 од 16.03.2012 година за постапување по Решение бр.УП1 08-13 од 10.02.2012 година на Комисија за хартии од вредност, Одлуката 02-1462/1 од 19.10.2012 година за постапување по Решение УП1 08-215 на Комисијата за хартии од вредност, Одлука бр.02-491/1 од 05.04.2013 година за измени и дополнувања на Правилата за тргување, Решение УП1 08-25 од 08.05.2013 година на Комисијата за хартии од вредност и Одлука бр.02- 862/1 од 27.05.2013 година за постапување по Решение бр.УП1 08-25 на Комисијата за хартии од вредност, Одлуката бр.02-1857/1 од 30.10.2013 година за измени и дополнувања на Правилата за тргување на Македонска берза АД Скопје, Одлуката бр.02-2018/1 од 10.12.2013 година за постапување по Решение бр.УП1 08-142 од 30.11.2013 година на Комисијата за хартииод вредност, Одлуката бр.02-1891/1 од 26.12.2014 година за измени и дополнувања на Правилата за тргување на Македонска берза АД Скопје, Делумното решение бр.УП1 08-1 од 30.01.2015 година на Комисијата за хартии од вредност, Дополнителното решение бр.УП1 08-1 од 15.04.2015 година, Одлуката бр.02-530/1 од 28.04.2015 година за постапување по Дополнителното решение УП1 08-1, Одлуката бр.02-1323/1 од 30.10.2015 година за измени и дополнувања на Правилата за тргување на Македонска берза АД Скопје, Решението бр.УП1 08-149 од 25.11.2015 година на Комисијата за хартии од вредност, Одлуката бр.02-900/1 од 01.07.2016 година за постапување согласно Решението бр.УП1 08-65 од 28.06.2016 година на Комисијата за хартии од вредност, Одлука бр.02-1583/1 од 29.12.2017 година за измени и дополнувања на Правилата за тргување и Решението бр.УП1 08-3 од 30.01.2018 година на Комисијата за хартии од вредност, Одлука бр. 02-829/1 од 19.06.2018 година за измени и дополнување на Правилата за тргување и Решението бр.УП1 08-32 од 16.07.2018 година на Комисијата за хартии од вредност, како и Одлука бр. 02-135/1 од 31.01.2019 година за измени и дополнување на Правилата за тргување,Решението бр.УП1 08-6 од 15.02.2019 година на Комисијата за хартии од вредност, Одлуката бр.02-963/1 од 19.06.2019 година за постапување по Решението бр.УП1 08-25 од 17.05.2019 година и Заклучокот бр.УП1 08-25 од 18.06.2019 година на Комисијата за хартии од вредност, Одборот на директори на Берзата утврди пречистен текст на

ПРАВИЛА ЗА ТРГУВАЊЕ

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Дефиниции

Член 1

(1) Одделни изрази употребени во овие правила го имаат следново значење:

- "Акти на Берзата" се: Статут, Правила за членство, Правила за тргување, Правила за котација, Правила за арбитража, Тарифникот на Берзата, Правила за однесување и дисциплина, како и сите други одлуки и акти донесени врз основа на наведените акти;
- "Анонимно тргување" означува тргување со хартии од вредност на Берзата при кое што членките на Берзата не го гледаат идентитетот на другите членки кои извршиле внес на налози во БЕСТ системот, а за склучените трансакции, за време на тргувањето ги имаат сите информации, освен податоците за членките учеснички во трансакциите;
- "Берзанска трансакција" означува купување и продажба на хартии од вредност котиран на Официјалниот пазар, односно регистрирани на Редовниот пазар на Берзата, и сите други трансакции согласно Анекс 1, Анекс 2, Анекс 3 и Анекс 4 на овие Правила што биле реализирани од страна на некоја членка на Берзата или регистрирани од Берзата;
- "БЕСТ систем" го означува берзанскиот електронски систем за тргување, односно информациониот систем кој што, со помош на соодветна компјутерска поддршка, овозможува внес, промени, задржување, активирање на задржаните налози и повлекување на налозите за тргување, автоматско усогласување на налозите за тргување и склучување на берзански трансакции, надзор врз налозите за тргување и склучените берзански трансакции, како и преглед на информации за тргувањето на котираните и регистрираните хартии од вредност;
- "Берза" означува Македонска берза на хартии од вредност АД Скопје;
- "Затворено тргување" означува тргување со хартии од вредност на Берзата при кое што членките имаат увид само во податоците за сопствените налози внесени во БЕСТ системот;
- "Лиценциран брокер" означува "Брокер со дозвола од Берзата за пристап до БЕСТ системот", односно овластен брокер со дозвола од Берзата за пристап до берзанскиот електронски систем за тргување и негово користење, кој поседува дозвола за работа со хартии од вредност од Комисијата за хартии од вредност, согласно Законот за хартии од вредност и е вработен во членка на Берзата согласно Законот за работни односи;
- "Налог" е еднострана инструкција на клиентот со кој на членката на Берзата и се наложува да изврши определена трансакција со хартии од вредност за сметка на клиентот;
- "Отворено тргување" означува тргување со хартии од вредност на Берзата при кое што членките имаат увид во податоците за количината, цената и специјалните услови за внесените налози за купување и продавање на хартии од вредност во БЕСТ системот;
- "Пазарна нерамнотежа" означува состојба кога најдобрата куповна цена е иста или поголема од најдобрата продажна цена за определена хартија од вредност;

- "Членка" означува брокерска куќа, банка или подружница на странска брокерска куќа примена во членство на Берзата согласно Правилата за членство на Берзата, која има добиено дозвола за работење од Комисијата за хартии од вредност;
- "Класично тргување" претставува внесување на куповни и продажни налози за хартии од вредност во БЕСТ системот и склучување трансакции врз основа на тие налози, не вклучувајќи го тргувањето во специјалните режими на тргување опишани во Анекс 1, Анекс 2, Анекс 3 и Анекс 4 од Правилата за тргување;
- "Поддржувач на ликвидност" е членка на Берзата која со Берзата има потпишано Договор за поддржувач на ликвидноста и која создава пазар за одредена хартија од вредност на тој начин што внесува лимитирани куповни и продажни налози за хартијата од вредност во БЕСТ системот и склучува трансакции врз основа на тие налози во рамките на класичното тргување во БЕСТ системот, согласно овие Правила.
- "ИТ-центар" е место кадешто се сместени системите за информатичка технологија (хардверски или софтверски) преку кои се извршуваат деловни операции на Берзата поврзани со тргувањето со хартии од вредност преку БЕСТ системот како и другите услуги и подсистеми во врска со тргувањето со хартии од вредност.

(2) За целите на овие правила, освен доколку не е поинаку дефинирано, сите други термини го имаат истото значење како во Законот за хартии од вредност.

II. ТРАНСАКЦИИ

Берзански трансакции Член 2

Берзанска трансакција е купување и продажба на хартија од вредност, котирана односно регистрирана на некој од пазарите на Берзата, реализирана преку БЕСТ системот на начин и под услови дефинирани со овие Правила.

Предмет на тргување на Берзата Член 3

(1) На Берзата се тргува со инструменти што согласно Законот за хартии од вредност се дефинирани како хартии од вредност, кои се котирани односно регистрирани на некој од пазарите на Берзата согласно законските одредби и актите на Берзата и за чие тргување Берзата обезбедува соодветна системска и организациона поддршка.

(2) Одборот на директори на Берзата може, во договор со поодделни субјекти, да организира и тргување со друг берзански материјал, со претходна согласност од Комисијата за хартии од вредност.

(3) На Берзата не се тргува со хартии од вредност во случаи кога:

- не доаѓа до законска промена на сопственоста на хартиите од вредност;
- преносот на сопственоста на хартиите од вредност е резултат на нова емисија на хартии од вредност која е во тек, освен при тргувањето согласно Анекс 3 од овие Правила.

(4) Во случај на склучување на трансакции од став 3 од овој член, истите ќе се поништат од страна на Главниот извршен директор на Берзата.

(5) По исклучок, став 3 и став 4 од овој член не се применуваат доколку се работи за трансакција во која и од куповната и од продажната страна се јавува иста сметка на хартии од вредност која во овластен депозитар е регистрирана како збирна сметка. Во случај на склучување на ваква трансакција, Берзата ја известува Комисијата за хартии од вредност.

Начин на изразување на цените

Член 4

(1) Цените по кои се тргува на Берзата се изразуваат во вредности повисоки од нула (0).

(2) Цените по кои се тргува на Берзата се објавуваат за 1 (еден) лот и можат да се изразуваат:

- **за акции:** во денари, без децимални места;
- **за обврзници:** како процент од номиналната вредност или како процент од сеуште неисплатената главнина (ануитетски обврзници), без акумулираната камата. Процентот се изразува со две децимални места.
- **за други хартии од вредност** изразувањето на цените за 1 (еден) лот ќе биде определено со Одлука на Одборот на директори на Берзата.

(3) По исклучок, доколку станува збор за администраторска блок трансакција, цената може да се изразува во денари и дени, со две децимални места.

(4) При тргувањето со обврзници, освен цената изразена како процент од номиналната вредност или како процент од сеуште неисплатената главнина на обврзниците, купувачот на обврзниците е должен на продавачот на обврзниците да му ја плати акумулираната, но сеуште ненаплатена камата, пресметана до денот на тргување, согласно условите за пресметка на камата наведени во проспектоот за издавање. Пресметката на акумулираната камата ја врши овластен депозитар.

Количина на хартии од вредност со кои се тргува

Член 5

(1) Тргувањето со хартии од вредност во БЕСТ системот се врши во лотови. Еден (1) лот е единица мерка во тргувањето со хартии од вредност.

(2) Количината на хартии од вредност со кои се тргува мора да биде изразена како природен број.

(3) Кај акциите еден (1) лот е една (1) акција.

(4) Кај обврзниците еден (1) лот е една (1) обврзница.

(5) Одборот на директори на Берзата ја определува мерката и големината на еден лот за другите хартии од вредност кои се тргуваат на Берзата.

Време на реализација на берзанска трансакција

Член 6

Време на реализација на берзанска трансакција е моментот кога БЕСТ системот ги усогласил куповните и продажните налози, согласно овие Правила. Време на реализација на берзанска трансакција е времето што е евидентирано од страна на БЕСТ системот за соодветната трансакција.

Денови на тргување

Член 7

(1) Тргувањето на Берзата се одвива во денови и време кои ги определува Одборот на директори на Берзата.

(2) Берзата е должна навремено да ги извести членките на Берзата, Комисијата за хартии од вредност и јавноста за деновите во неделата во кои ќе се одвива тргувањето на Берзата.

(3) Во денови на државни празници, други неработни денови и во посебни околности, на Берзата не се тргува со хартии од вредност.

(4) Берзата, најдоцна до почетокот на годината, ги објавува нетрговските денови согласно законските прописи за нетрговски денови и секоја промена на објавените нетрговски денови.

Место на реализација на берзанска трансакција

Член 8

Берзанска трансакција ќе се смета за склучена во регистрираните простории на седиштето на Берзата.

Право на учество во тргувањето со хартии од вредност

Член 9

Во тргувањето на БЕСТ системот учествуваат само лиценцирани брокери. Во еден момент лиценциран брокер може да тргува преку БЕСТ системот само во име на една членка на Берзата.

III. НАЛОЗИ ЗА ТРГУВАЊЕ

Формулар за нов клиент

Член 10

(1) При склучувањето на договор со клиент за вршење услуги со хартии од вредност, членката на Берзата е должна да се обиде да ги добие сите потребни информации од клиентот во врска со

неговото искуство во вложување во хартии од вредност и неговите финансиски можности и цели значајни за заштита на неговите интереси, по пат на пополнување образец "Формулар за нов клиент".

(2) Формуларот за нов клиент ги содржи најмалку следните информации:

- искуството на клиентот во вложување во хартии од вредност;
- познавања на клиентот од законската регулатива во врска со хартиите од вредност и/или актите на Берзата;
- финансиските можности на клиентот;
- очекувањата на клиентот од инвестирањето во хартии од вредност;
- целите од инвестирањето во хартии од вредност на клиентот;
- степенот на познавањето на клиентот за потенцијаните ризици од вложувањето во хартии од вредност;
- потпис на клиентот.

Начин на примање на налозите од клиентите

Член 11

(1) Начинот на кој клиентот го дава налогот на членката на Берзата се уредува со договорот помеѓу членката на Берзата и клиентот.

(2) Членките на Берзата можат да примат налог за тргување од своите клиенти директно во нивните деловни простории, по телефон, по пошта или телефакс, или по електронски пат со употреба на електронски медиум за комуникација.

(3) Членките на Берзата кои примаат телефонски налози мора во посебен акт да го уредат начинот и постапката на работење со телефонски налози во смисла на прецизно регистрирање на сите елементи на налогот за тргување неопходни за негово евидентирање во книгата на налози.

(4) Членките задолжително ги снимаат разговорите поврзани со телефонските налози или ја одбиваат реализацијата на телефонски налози.

(5) Во актот наведен во став 3 на овој член, членките особено треба да го регулираат начинот на утврдување на идентитетот на клиентот, редоследот на зборови при примање, менување, односно повлекување на налогот и евидентирањето на времето кога е примен, сменет, односно повлечен налогот.

(6) Членките на Берзата можат да примаат налози за тргување од клиенти и во други свои деловни простории - експозитури, од каде што не се врши реализација на налозите во БЕСТ системот. Во договорот со клиентот мора да биде назначено во кој временски период налогот ќе биде доставен до регистрираната деловна просторија од каде што се врши реализација на налозите во БЕСТ системот. Клиентот мора експлицитно да биде предупреден за оваа одредба од договорот во моментот на давањето на налогот. По приемот на налогот во регистрираната деловна просторија на членките на Берзата од каде што се врши реализација на налозите во БЕСТ системот, членката истиот го прифаќа или одбива, што соодветно се евидентира во книгата на налози.

(7) Членките треба да ја известат Берзата од кои други свои деловни простории вршат прием на налози за тргување и да достават податоци за лицата кои вршат прием на налози и нотарски заверена изјава од наведените лица во која тие под целосна морална, материјална и кривична одговорност изјавуваат дека вршат исклучиво само прием на налози за тргување, односно дека на клиентите не им даваат инвестициски совети.

(8) Во случај на примање на налози по електронски пат со употреба на електронски медиум за комуникација, членките на Берзата мора во посебен акт да го уредат начинот и постапката на работење со електронски налози.

(9) Во случај на примање на налози од малолетно лице, деловно неспособно лице или лице на кое му е делумно ограничена деловната способност, налогот го дава законскиот застапник (родител, старател, посвоител) на малолетното лице, односно на деловно неспособно лице или лице на кое му е делумно ограничена деловната способност.

Примање на налозите од клиентите

Член 12

(1) Членките на Берзата се должни на посебен образец да го евидентираат секој налог за купување или продавање на хартии од вредност добиен од своите клиенти.

(2) Образецот ги содржи најмалку следните податоци:

- име и презиме (за физичко лице), односно назив (за правно лице) на клиентот;
- матичен број на клиентот;
- сметка за хартии од вредност на клиентот во овластен депозитар;
- тип на налог (купува или продава);
- назив и опис на хартијата од вредност;
- шифра на хартијата од вредност;
- количина на хартии од вредност;
- цена по која треба да се изврши налогот (освен за пазарниот налог и налогот по најповолна цена);
- датумот до кога важи налогот;
- датум, час и минута на прием на налогот;
- специјални услови за реализација на количината (доколку ги има);
- дополнителни услови за реализација (доколку ги има);
- потпис на клиентот.

(3) Со уписот на налогот во книгата на налози на членката на Берзата се доделува број на налогот и со прифаќање на истиот настанува обврска за негово извршување.

(4) Членката на Берзата е должна да го потврди прифаќањето на налогот за тргување на начин и услови пропишани со Законот за хартии од вредност.

(5) Членките на Берзата водат книга на налози на начин и со содржина пропишани од Комисијата за хартии од вредност, во која се евидентираат сите куповни и продажни налози, освен налозите што се водат во посебната книга на налози.

(6) Во посебната книга на налози, која што се води согласно овие Правила, се водат налозите за тргување со хартии од вредност во врска со реализација на блок трансакции и други налози согласно анексите на овие Правила.

(7) Членките на Берзата се должни да ја чуваат документацијата за сите примени налози и склучени берзански трансакции согласно важечките законски прописи.

Тргување во свое име и за своја сметка

Член 13

Доколку членката на Берзата тргува во свое име и за своја сметка (принципал), членката треба да го пополни соодветниот образец од член 12 од овие Правила, потпишан од страна на овластено лице на членката и тој налог да го внесе во книгата на налози.

Менување на налог од страна на клиентот

Член 14

Доколку клиентот изврши промена на налогот задолжително се изготвува образецот од член 12 од овие Правила.

Одбивање на налози од клиентите

Член 15

Доколку членката на Берзата одбие да го прифати налогот на клиентот, клиентот мора да биде писмено известен за тоа веднаш по давањето на налогот од страна на клиентот. Во известувањето мора да бидат наведени причините поради кои е одбиен налогот.

Важност на налозите добиени од клиентите

Член 16

(1) Членките на Берзата можат да примаат налози за купување или продавање од клиентите со важност за реализација до однапред предвиден датум, при што рокот на важност на налозите не може да биде поголем од 90 (деведесет) календарски денови.

(2) Рокот за извршување на налогот добиен од клиентот почнува да тече од денот на прием на налогот.

Повлекување на налог добиен од клиент

Член 17

(1) Клиентите имаат право да го повлечат налогот. Трансакциите кои се склучени пред повлекувањето на налогот во БЕСТ системот се полноважни.

(2) Повлекувањето на налогот се врши на еден од начините на прием на налози опишани во член 11, став 2 од овие Правила.

(3) При повлекувањето на налогот треба да се прецизира бројот на налогот кој се повлекува и датумот, часот и минутата на повлекување на налогот.

(4) Членката е должна веднаш по барањето за повлекување на налогот од клиентот да го повлече налогот од БЕСТ системот и истото да го евидентира во книгата на налози.

Задолжителни елементи при внес на налозите во БЕСТ системот

Член 18

(1) При внес на налозите во БЕСТ системот следниве податоци се задолжителни елементи:

- тип на налог (купување или продавање);
- шифра на хартијата од вредност;
- количина на хартии од вредност што треба да се купат и/или продадат;
- број на налог од книгата на налози;
- вид на сметка;
- број на сметка во депозитарот.

(2) БЕСТ системот ќе ги отфрли/одбие налозите што не ги содржат сите задолжителни елементи.

Опциони елементи при внес на налозите во БЕСТ системот

Член 19

(1) Следните податоци се опциони елементи при внес на налозите во БЕСТ системот:

- цена на хартијата од вредност;
- дополнителни услови за реализација на налогот;
- дополнителни услови за времето на реализација на налогот;
- специјални услови за реализација;

(2) Доколку при внес на налогот во БЕСТ системот не бидат внесени опциони елементи, БЕСТ системот ќе го распознае таквиот налог како дневен пазарен налог без скриена количина или специјални услови за реализација. Оваа одредба соодветно се применува и за случаите каде поединечен опционен елемент не е внесен при внесот на налогот во БЕСТ системот, иако постои во книгата на налози.

(3) БЕСТ системот нема да ги прифаќа налозите што содржат недозволени опциони елементи.

Подредување на налозите во БЕСТ системот

Член 20

(1) При внес на налогот во БЕСТ системот истиот добива временска ознака која што е истоветна со системското време на БЕСТ системот.

(2) Налозите во БЕСТ системот се подредуваат согласно следните критериуми, кои се применуваат последователно:

- Пазарните налози имаат приоритет над лимитираните налози;
- Лимитираните налози се подредуваат така што при извршувањето на куповните налози приоритет добива куповниот налог со повисока цена, додека при извршувањето на продажните налози приоритет добива продажниот налог со пониска цена;
- Доколку постојат повеќе налози со иста цена или повеќе пазарни налози, тие ќе бидат подредени така што приоритет добива налог што е внесен порано (кој има постара временска ознака).
- При подредување на налозите не се земаат предвид задржаните налози.

(3) Подредувањето на налозите за тргување, што е спротивно на начинот на подредување опишан во став 2 на овој член не е дозволено.

(4) Во случај на промени во налогот - промена на цената; доколку се зголеми вкупната количина на хартии од вредност во налогот (освен кај налозите со скриена количина); доколку видливата количина на налогот со скриена количина биде целосно извршена или биде зголемена; доколку пазарен налог биде променет во лимитиран налог и обратно; доколку се промени бројот на налогот, или доколку се активира задржаниот налог БЕСТ системот му доделува на налогот за тргување нова временска ознака, истоветна со времето на извршената промена на налогот.

Состојба на налозите во БЕСТ системот

Член 21

(1) Во БЕСТ системот, налогот за тргување се наоѓа во една од следниве системски состојби:

- **активна состојба:** налогот е во рамките на ценовните ограничувања од член 55 од овие Правила;
- **неактивна состојба:** налогот е вон рамките на ценовните ограничувања од член 55 од овие Правила. Во БЕСТ системот не е можно извршување на налози во неактивна состојба;
- **задржана состојба:** налозите не можат да бидат извршени. Согласно овие Правила, налозите за тргување можат да се задржат од страна на членката на Берзата или од самата Берза. Задржаните налози можат повторно да се активираат во БЕСТ системот само од страна на членката на Берзата. По реактивирањето, налозите добиваат нова временска ознака и, во зависност од ограничувањата од член 55 од овие Правила влегуваат во активна или неактивна состојба;
- **отстранета состојба:** налози се отстранети од БЕСТ системот поради тоа што се извршени, истечени од аспект на рокот на важност или повлечени од страна на членката на Берзата или Берзата.

(2) Адекватно на промените на ценовните ограничувања од член 55 од овие Правила, БЕСТ системот ги префрла налозите за тргување во соодветна активна или неактивна состојба, при што временската ознака на налозите останува непроменета.

(3) После официјализирање на денот на тргување, сите налози кои што се истечени од аспект на рокот на важност БЕСТ системот ги префрла во отстранета состојба.

(4) Во случај на укинување на посебни типови на налози или во случај на промена во начинот на функционирање на налозите, Главниот извршен директор на Берзата може, при вршењето на промената, да ги отстрани од БЕСТ системот налозите кои би биле засегнати со промената на системот за тргување. За таквата активност Берзата претходно ги известува членките.

(5) За внесен во БЕСТ системот ќе се смета налог за тргување доколку истиот е во активна состојба или во неактивна состојба.

Редослед на извршување на налозите на клиентите

Член 22

(1) Членката на Берзата е должна да го запази следниот редослед на извршување на добиените налози за тргување: 1) налози од клиенти; 2) налози на вработените во членката, кои се заведени во книгата на налози како клиенти на членката; 3) налози на самата членка како принципал.

(2) Налозите на клиентите за иста хартија од вредност и со исти услови за реализација, членката е должна да ги извршува според временскиот редослед по кои што се примени и ажурно евидентирани (хронолошки).

(3) Членката на Берзата не смее да купи или продаде хартии од вредност како принципал или за сметка на свој вработен, доколку како последица од тоа, истата нема да може да го реализира налогот на клиентот или доколку налогот на клиентот поради тоа ќе се изврши по понеповолни услови.

Извршување на налозите на клиентите

Член 23

(1) Членката на Берзата може да пристапи кон реализација на налозите за купување или продавање само преку БЕСТ системот, со исклучок на администраторските блок трансакции.

(2) При извршувањето на налогот од клиентот, членката на Берзата мора да ги преземе сите неопходни активности за извршување на налогот под услови кои се најповолни за клиентот, земајќи ги предвид факторите кои се важни за извршувањето на налогот, како цената, трошоците, начинот и брзината на извршување, вредноста и карактеристиките на налогот од клиентот и други околности кои се важни за извршувањето на налогот.

(3) Доколку лимитираниот налог од клиентот содржи специфични инструкции за сите или за некои од факторите од претходниот став, членката на Берзата мора да го изврши налогот во согласност со инструкциите од клиентот при што обврската на членката за постапување под услови кои се најповолни за клиентот се смета за исполнета.

(4) Членката на Берзата има обврска изрично да го предупреди клиентот дека доколку лимитираниот налог содржи специфични инструкции, членката не е должна да го изврши

налогот под условите од ставот 2 на овој член, односно под услови кои се најповолни за клиентот.

(5) Членката на Берзата мора да утврди посебни процедури за извршување на налозите од клиентите под најповолни услови, кои треба да го содржат најмалку следното:

- начин и место на прием на налозите за тргување од клиентите;
- постапката и потребната документација при прием на налозите за тргување од клиентите;
- можност за давање на посебни инструкции од страна на клиентите за реализација на лимитираните налози и начин на прием на истите;
- битни елементи при реализација на налогот за тргување под најповолни услови за клиентот;
- место на извршување на налогот за тргување;
- начин на реализација на налогот во зависност од видот на налогот;
- начин на прифаќање на процедурите од страна на клиентите;
- достапност на процедурите;
- фреквентност на ревизија на процедурите;
- други детали кои можат да бидат важни за реализација на налозите на клиентите кои членката ги применува во своето работење.

(6) Членката има обврска да ги информира клиентите за нејзините процедури за извршување на налозите под најповолни услови. Пред да пристапи кон извршување на услуги за клиентите, членката мора да добие претходна согласност од клиентите за нејзините процедури за извршување на налозите под најповолни услови.

(7) Освен налозите со специјални услови за реализација на количината (се или ништо), сите останати видови на налози можат делумно да се внесуваат во БЕСТ системот од аспект на количината на која гласат. Во таков случај, во ниту еден момент во БЕСТ системот не смее истовремено да фигурираат повеќе налози кои произлегуваат од еден ист налог регистриран во книгата на налози.

(8) Доколку станува збор за налог за продавање на хартии од вредност, членката на Берзата не смее да започне со извршување на налогот, доколку хартиите од вредност што се предмет на продажба не се соодветно резервирани од страна на членката во овластен депозитар и/или доколку, членката внимателно не проверила дали клиентот е овластен да располага со тие хартии од вредност, односно дали постојат некакви ограничувања за располагање со истите од страна на клиентот.

(9) Членките на Берзата се целосно одговорни за неисполнетите обврски спрема другите членки на Берзата, кои што можат да произлезат поради неисполнување на обврските од страна на клиентите по основ на дадените налози за тргување, при што ќе се смета дека во таа трансакција членката настапувала во свое име и за своја сметка.

(10) Членката на Берзата е должна на клиентот да му достави извештај за склучување и порамнување на секоја трансакција со хартии од вредност, на начин и под услови определени во Законот за хартии од вредност.

Извршување на налозите за сметка на повеќе клиенти

Член 24

(1) Доколку членката на Берзата има повеќе од 5 (пет) налози за купување или продавање на хартии од вредност под истоветни услови, членката на Берзата може да пристапи кон извршување на налозите во БЕСТ системот истовремено (во понатамошниот текст: "налози за групна сметка").

(2) Доколку користи налози за групна сметка, налози за групна сметка за управување со портфолио на хартии од вредност или налози за групна сметка со полномошно членката на Берзата е должна најдоцна до официјализирање на денот на тргување до Берзата да достави список, во кој што за клиентите за кои е даден налог за групна сметка, од книгата на налози, ќе ги наведе следните податоци: шифра на хартија од вредност, количина, цена (доколку постои), број на сметка во депозитарот и број на налогот од книгата на налози.

(3) Доколку, при користење на налог за групна сметка, се склучат една или повеќе трансакции, членката на Берзата треба да ги распореди трансакциите на соодветените клиенти согласно следниве критериуми:

- доколку трансакцијата/трансакциите се склучени по иста цена, а количината на хартии од вредност не е доволна да ги задоволи поединечните налози на сите клиенти за кои е даден налог за групна сметка, првиот поединечен налог што ќе се реализира во целост е налогот кој е временски добиен пред налогот од следниот клиент итн.;
- доколку трансакцијата/трансакциите се склучени по различни цени, првиот поединечен налог што ќе се реализира по најповолната цена (највисоката продажна или најниската куповна) е налогот кој е временски добиен пред налогот од следниот клиент итн.;

(4) Одредбите од ставовите 1, 2 и 3 од овој член важат и за клиенти со кои членката има склучено договор за управување со портфолио на хартии од вредност, единствено доколку во моментот на формирање на групната сметка за поединечна хартија од вредност во книгата на налози постои налог од само еден клиент со кој членката има склучено договор за управување со портфолио на хартии од вредност.

(5) По исклучок од ставовите 1, 2, 3 и 4 од овој член, доколку во даден момент членката на Берзата има налози за купување или продавање на една иста хартија од вредност под истоветни услови од минимум 2 (двајца) клиенти со кои има склучено договор за управување со портфолио на хартии од вредност, членката може да пристапи кон извршување на овие налози во БЕСТ системот истовремено преку користење на "налози за групна сметка за управување со портфолио на хартии од вредност". При користење на налог за групна сметка за управување со портфолио на хартии од вредност членката на Берзата треба да има претходно донесени правила за распоредување на трансакциите на соодветните клиенти кои обезбедуваат еднаков третман на клиентите при алокација на хартиите од вредност и да ги достават тие правила до Берзата. При работењето со налог за групна сметка за управување со портфолио на хартии од вредност членката не смее да го истргува истиот со сопствен налог како принципал, ниту со налог даден од страна на вработен во членката на Берзата.

(6) Доколку клиентот на членката е полномошник кој застапува повеќе од еден продавач или купувач, а кои со полномошно имаат дадено истоветни инструкции за продажба или купување на определена хартија од вредност, членката на Берзата може да употреби групна сметка со

полномошно. Членката во својата документација треба да поседува уредни полномошна врз основа на кои делува полномошникот. При работењето со налог за групна сметка со полномошно членката не смее да го истргува истиот со сопствен налог како принципал, ниту со налог даден од страна на вработен во членката на Берзата. Членката на Берзата треба да ги распореди трансакциите на соодветените клиенти согласно инструкциите дадени од полномошникот.

Основни видови налози за тргување

Член 25

Од аспект на специфицирање на цената на определена хартија од вредност, налозите за тргување можат да се поделат во два основни вида:

- **пазарен налог** - клиентот не утврдува ограничувања во цена, односно ја прифаќа најдобрата цена на пазарот;
- **лимитиран налог** - клиентот ја дефинира прифатливата цена за купување (највисоката цена) или за продавање (најниската цена);
- **налог по најповолна цена** - клиентот не ја определува цената по која би купил/продал определена хартија од вредност, односно и' дава на членката дискреционо право да одлучи кога и по која цена ќе го реализира налогот во БЕСТ системот.

Пазарен налог

Член 26

Пазарен налог е дневен налог без утврдена цена. БЕСТ системот го означува пазарниот налог со ознаката "пазарна". Внесот на пазарниот налог треба да биде во согласност со ограничувањата за внес и извршување на налозите согласно режимот на тргување и фазата на пазарот утврдени со член 35 од овие Правила.

Лимитиран налог

Член 27

(1) Лимитиран налог е налог со внесена, односно утврдена цена кој дозволува склучување на трансакција односно трансакции до ценовниот лимит утврден при внесувањето на налогот. Лимитираниот налог за купување ја утврдува највисоката цена по која може да се купи хартија од вредност. Лимитираниот налог за купување може да се реализира по утврдената цена или по пониска цена. Лимитираниот налог за продавање ја утврдува најниската цена по која може да се продаде хартија од вредност. Лимитираниот налог за продавање може да се реализира по утврдената цена или по повисока цена.

(2) БЕСТ системот ги прифаќа следните видови лимитирани налози за тргување:

- налози без дополнителни или специјални услови;
- налози со дополнителни услови за реализација;
- налози со дополнителни услови за рокот на важност;
- налози со специјални услови за реализација на количината.

(3) При внес на лимитиран налог во БЕСТ системот, дозволени се специфични комбинации на два или повеќе различни видови на лимитирани налози, во согласност со ограничувањата за внес и извршување на налозите согласно режимот на тргување и фазата на пазарот утврдени со член 35 од овие Правила.

Налози со дополнителни услови за реализација

Член 28

(1) Налозите со дополнителни услови за реализација се налози во кои, покрај задолжителните елементи при внес на налогот, се внесуваат дополнителни елементи во БЕСТ системот што значат дополнителни услови според кои се склучуваат трансакциите. Дозволени се следниве налози со дополнителни услови за реализација:

- налог со дополнителен услов за реализација - изврши или откажи
- налог со скриена количина

(2) Налог со дополнителен услов за реализација - изврши или откажи, се извршува во согласност со ограничувањата за внес и извршување на налозите согласно режимот на тргување и фазата на пазарот утврдени со член 35 од овие Правила. Нереализирана количина од налогот автоматски се отстранува од БЕСТ системот. Употребата на други дополнителни или специјални услови при внес на налогот изврши или откажи не е дозволена.

(3) Налог со скриена количина е налог кој не ја прикажува целокупната количина на налогот внесен во БЕСТ системот. На пазарот е прикажана само видливата количина/дел на налогот, а остатокот од налогот е внесен во системот како скриена количина. Употребата на други дополнителни услови при внес на налогот со скриена количина не е дозволена. Со одлука на Одборот на директори на Берзата ќе се определи минимална вредност на налогот со скриена количина, соодност меѓу видливата и скриената количина и другите услови за извршување на налогот со скриена количина.

(4) Налогот со скриена количина во БЕСТ системот е претставен како лимитиран налог, при што системот го прикажува само видливиот дел на налогот.

(5) Извршувањето на налогот со скриена количина се врши на следниот начин:

- налогот со скриена количина се извршува постепено: како што ќе се изврши видливиот дел од налогот, видливата количина континуирано, автоматски се надополнува од скриената количина на налогот, се додека не се изврши вкупната скриена количина на налогот и вкупниот налог;
- откако ќе се реализира видливата количина на налогот, нова видлива количина автоматски се појавува на пазарот, при што налогот добива нова временска ознака;
- откако целата скриена количина на налогот е реализирана, остатокот од налогот се трансформира во лимитиран налог без скриена количина, при што налогот добива нова временска ознака;
- при отворањето на пазарот и во текот на прекинувачки аукции, налогот со скриена количина се зема во предвид со неговата целосна количина (видлива и скриена).

Налози со дополнителни услови за рокот на важност

Член 29

(1) Налози со дополнителни услови за рокот на важност се налози во кои, покрај задолжителните елементи на налогот, се внесуваат и дополнителни услови за рокот на важност на налогот. Доколку при внесот на налогот во БЕСТ системот не се означат поинаку, налогот се третира како дневен налог. Употребата на дополнителни услови за скриена количина е дозволена кај овие налози. Дозволените се следниве налози со дополнителни услови за рокот на важност:

- дневен налог
- налог со важност до одреден датум

(2) Дневен налог важи само на денот на внес на налогот во БЕСТ системот. При внесување на дневен налог во БЕСТ системот полето услови во маската за внес на налози не се пополнува или се внесува "Д". Нереализираните дневни налози автоматски се отстрануваат од БЕСТ системот после официјализирање на денот на тргување;

(3) Налог со важност до одреден датум важи од моментот на внес во БЕСТ системот, па се додека не се реализира или до одреден датум. Овој налог е валиден најмногу деведесет (90) календарски денови од денот на неговото внесување. БЕСТ системот дава преглед на налозите што ќе бидат отстранети во дефиниран идентичен период.

Налог со специјален услов за реализација на количината "се или ништо"

Член 30

(1) Налогот со специјален услов за реализација на количината "се или ништо" овозможува купување или продажба на хартија од вредност со едно внесување до утврдена цена, а во рамките на лимитите утврдени со член 56 од овие Правила, при што налогот мора да биде целосно извршен преку една или повеќе истовремени трансакции. Доколку налогот не ги содржи сите елементи за овој вид налог при неговото внесување, истиот ќе биде избришан од БЕСТ системот. Употребата на дополнителни услови за реализација на налогот не е дозволена.

(2) Налогот со специјален услови за реализација на количината "се или ништо" е дневен налог и при негово користење не е дозволена употреба на групни сметки дефинирани во член 24 од овие Правила.

(3) БЕСТ системот не дозволува внес на налог со специјален услови за реализација на количината "се или ништо" доколку на спротивната страна нема друг налог или доколку налозите на спротивната страна не го исполнуваат целосно условот за "се или ништо".

Налог по најповолна цена

Член 30а

(1) Налог по најповолна цена е специјален вид на налог во кој што клиентот не ја определува цената по која би купил/продал определена хартија од вредност, односно налог со кој

клиентот и дава на членката дискреционо право да одлучи кога и по која цена ќе го внесе налогот во БЕСТ системот.

- (2) Налогот во БЕСТ системот се внесува веднаш. Брокерот има обврска при првичното внесување на налогот да го внесе истиот во БЕСТ системот во рамките на статичките лимити на определена хартија од вредност, доколку за истата постојат статички лимити на тој ден на тргување.
- (3) Членката на Берзата го извршува овој вид налог преку БЕСТ системот кога, со внимание на добар стопанственик и имајќи го предвид принципот на најдобро извршување, ќе процени дека моменталната состојба на пазарот е најповолна за реализација на налогот.
- (4) Обврската за однесување како добар стопанственик брокерот ја има до времето на реализација на налогот.
- (5) Членката на Берзата го внесува налогот по најповолна цена во БЕСТ системот како лимитиран налог со рок на важност до одреден ден определен од клиентот, но не подолго од 30 (триесет) дена.
- (6) Доколку членката на Берзата примила повеќе налози по најповолна цена за една иста хартија од вредност, таа мора да ги реализира налозите согласно временскиот редослед по кој биле примани.
- (7) Реализацијата на налогот по најповолна цена може да се изврши преку вкрстена трансакција со сите видови на налози од друг клиент, освен со налог по најповолна цена.
- (8) Реализација на налог по најповолна цена не може да се изврши преку вкрстена трансакција со налог од членката како принципал, со налог даден од страна на вработен во членката на Берзата, преку користење на било кој вид на групна сметка, преку вкрстување со налог кој користи групна сметка, ниту при реализација на трансакции опишани во анексите од овие Правила.

Начин на извршување и ракување со налозите

Член 31

- (1) Членка на Берзата ќе ги изврши добиените куповни или продажни налози од клиентите преку нивно внесување во БЕСТ системот и нивно понатамошно ракување.
- (2) Ракувањето со налозите подразбира: внес, менување, задржување, активирање или повлекување на налог.
- (3) Во БЕСТ системот не може да се внесе налог без претходно истиот да биде внесен во книгата на налози на членката.

Време на внес на налогот во БЕСТ системот

Член 32

Времето на внес на налогот во БЕСТ системот е времето доделено на тој налог од страна на БЕСТ системот при неговото внесување. При ракување со налозите ќе се евидентира времето на БЕСТ системот.

Минимална корекција на цена

Член 33

(1) Минималната корекција на цена претставува најмалата дозволена промена на цената на хартијата од вредност, по внесувањето на налогот во системот.

(2) Корекциите на внесените куповни, односно продажни цени за акциите во БЕСТ системот можат да се вршат во висина од најмалку 1 денар.

(3) Корекциите на внесените куповни, односно продажни цени за обврзниците во БЕСТ системот можат да се вршат во висина од најмалку 0,1%.

(4) За други хартии од вредност Одборот на директори на Берзата може со одлука да утврди минимален износ на дозволената корекција на цените, различен од минималните износи утврдени во став 2 и 3 од овој член.

Видови сметки

Член 34

(1) Со цел обезбедување услови за подобра контрола врз работењето на членките на Берзата, при внесот на налозите за тргување во БЕСТ системот, членките на Берзата се должни да го идентификуваат видот на сметката на клиентот. БЕСТ системот дозволува користење на следните видови сметки на клиенти:

- принципал сметка;
- сметка на клиент ;
- сметка на вработено лице во овластеното правно лице ;
- групна сметка на клиент;
- групна сметка за управување со портфолио на хартии од вредност;
- групна сметка со полномошно;
- сметка за управување со портфолио на хартии од вредност;
- издавач сметка;
- сметка за управување со портфолио на хартии од вредност од страна на друштва за управување со инвестициски фондови (У).

(2) *Принципал сметка (П)*

Принципал сметка е сметка која се користи од страна на членката на Берзата, при внесување на налози во БЕСТ системот кога членката на Берзата тргува во свое име и за своја сметка. Членката на Берзата може да има само една принципал сметка. Членката на Берзата може да работи за свое име и за своја сметка само преку принципал сметката.

(3) Сметка на клиент (К)

Сметка на клиент е сметка која се користи од страна на членката на Берзата, при внесување на налози во БЕСТ кога членката на Берзата тргува во свое име и за туѓа сметка (клиенти на членката). Кога членката на Берзата тргува во свое име и туѓа сметка, истата е должна при внесување на секој налог во БЕСТ системот да ја внесе сметката на клиентот во депозитарот.

(4) Сметка на вработено лице во овластеното правно лице (В)

Сметка на вработено лице во овластеното правно лице е сметка која се користи од страна на членката на Берзата, при внесување на налози во БЕСТ кога членката на Берзата тргува во свое име и за сметка на вработено лице во членката. Под вработено лице во членка се подразбира вработено лице во брокерска куќа, вработено лице во подружница на странска брокерска куќа и вработено лице во дирекција за работа со хартии од вредност на банка. Кога членката на Берзата тргува во свое име и за сметка на вработено лице во членката, истата е должна при внесување на секој налог во БЕСТ системот да ја внесе сметката на вработеното лице во депозитарот.

(5) Групна сметка на клиент (Г)

Групна сметка на клиент е сметка која се користи од страна на членката на Берзата, при внесување на налози во БЕСТ кога членката на Берзата тргува во свое име и за туѓа сметка согласно член 24, став 1 од овие Правила. Во случај на користење на групна сметка на клиент, членката при внес на налогот во БЕСТ системот не ги внесува сметката на клиентот во депозитарот и бројот на налогот од книгата на налози, односно постапува согласно инструкциите кои Главниот извршен директор на Берзата ги пропишува за внес на налози со овој вид на сметка.

(6) Групна сметка за управување со портфолио на хартии од вредност (М)

Групна сметка за управување со портфолио на хартии од вредност е сметка која се користи од страна на членката на Берзата, при внесување на налози во БЕСТ кога членката на Берзата тргува во свое име и за туѓа сметка согласно член 24, став 5 од овие Правила. Во случај на користење на групна сметка за управување со портфолио на хартии од вредност, членката при внес на налогот во БЕСТ системот не ги внесува сметката на клиентот во депозитарот и бројот на налогот од книгата на налози, односно постапува согласно инструкциите кои Главниот извршен директор на Берзата ги пропишува за внес на налози со овој вид на сметка.

(7) Групна сметка со полномошно (З)

Групна сметка со полномошно е сметка која се користи од страна на членката на Берзата, при внесување на налози во БЕСТ кога членката на Берзата тргува во свое име и за туѓа сметка согласно член 24, став 6 од овие Правила. Во случај на користење на групна сметка со полномошно, членката при внес на налогот во БЕСТ системот не ги внесува сметката на клиентот во депозитарот и бројот на налогот од книгата на налози, односно постапува согласно инструкциите кои Главниот извршен директор на Берзата ги пропишува за внес на налози со овој вид на сметка.

(8) Сметка за управување со портфолио на хартии од вредност (Ф)

Сметка за управување со портфолио на хартии од вредност е сметка која се користи од страна на

членката на Берзата, при внесување на налози во БЕСТ системот кога членката на Берзата тргува во свое име и за туѓа сметка, при што членката и клиентот имаат потпишано договор за управување со портфолио на хартии од вредност.

(9) Издавач сметка (И)

Доколку членките на Берзата имаат налози за купување или продавање на определени хартии од вредност дадени од страна на самиот издавач на тие хартии од вредност, членките на Берзата се должни да употребат специјален вид сметка - издавач сметка. Оваа сметка членките на Берзата мора да ја употребуваат без разлика дали емитентот има склучено со нив договор за брокерско-посреднички работи или договор за управување со портфолио на хартии од вредност.

(10) Сметка за управување со портфолио на хартии од вредност од страна на друштва за управување со инвестициски фондови (У)

Сметка за управување со портфолио на хартии од вредност од страна на друштва за управување со инвестициски фондови е сметка која се користи од страна на членката на Берзата, при внесување на налози во БЕСТ системот од друштвата за управување со инвестициски фондови во случај кога вршат управување со средства за сметка на индивидуален клиент-сопственик на портфолио.

**Дозволен внес на налози во БЕСТ системот
согласно фазите на пазарот
Член 35**

- (1) Лимитираните налози без дополнителни или специјални услови и лимитираните налози со дополнителен услов за рокот на важност можат да се внесуваат во фазата пред тргување и во главната трговска фаза во режимот на континуирано тргување и во фазата пред тргување во режимот на аукциско тргување.
- (2) Пазарните налози и налозите со скриена количина можат да се внесуваат во режимот на континуирано тргување во фазата пред тргување и во главната трговска фаза
- (3) Налозите со дополнителни услови за реализација- изврши или откажи можат да се внесуваат во фазата на дополнително тргување во режимот на аукциско тргување, при што цената на налогот мора да биде еднаква на аукциската цена.
- (4) Налозите со специјален услови за реализација на количината "се или ништо" можат да се внесуваат во текот на главната трговска фаза во режимот на континуирано тргување. Овие налози можат да се внесат само по цени во рамките на динамичките лимити. Надвор од динамичките лимити, овие налози ќе бидат автоматски одбиени од БЕСТ системот.
- (5) Можност за внесување на налози во БЕСТ систем со преглед на фазите на пазарот е даден во Прилог 1, што е составен дел на овие Правила.

IV. ТРГУВАЊЕ

IV.1. ОПШТИ ПРАВИЛА ЗА ТРГУВАЊЕ

Начин на тргување на Берзата Член 36

- (1) Членките на Берзата можат да пристапат кон реализација на налозите за купување или продавање на хартии од вредност котираани, односно регистрирани за тргување на пазарите на Берзата единствено преку БЕСТ системот.
- (2) БЕСТ системот се базира на системот на налози, согласно моделот на континуирано наддавање и употреба на методот на компјутерско усогласување на цените на хартиите од вредност.
- (3) Тргувањето со сите хартии од вредност на Берзата е отворено и анонимно.
- (4) По исклучок од став 1 на овој член, администраторските блок трансакции согласно Анекс 1 на овие Правила се регистрираат во БЕСТ системот.

Обврски за реализација на берзанска трансакција Член 37

- (1) Склучување на берзански трансакции претставува усогласување на куповни и продажни налози во БЕСТ системот на начин и под услови пропишани со овие Правила. Членките на Берзата се обврзани да ги исполнат обврските во согласност со условите под кои што се склучени трансакциите (предмет, количина, цена и период на порамнување).
- (2) Предмет на берзанска трансакција се хартиите од вредност наведени во налозите за тргување внесени во БЕСТ системот во помала или еднаква количина од двата налога за тргување врз основа на кои е склучена трансакцијата.
- (3) Цена на берзанската трансакција е цената која двете членки на Берзата ја прифатиле во процесот на тргувањето преку БЕСТ системот, согласно овие Правила и актите на Берзата.
- (4) Компјутерската евиденција на налозите и трансакциите што ја води Берзата претставува правосилен доказ за трансакциите на членките.

Начин на употреба на БЕСТ системот од страна на лиценцираните брокери Член 38

- (1) Лиценцираните брокери, преку своите работни станици или преку користење на можноста за интегрален пристап во БЕСТ системот (FIX GATEWAY), се приклучуваат во БЕСТ системот. Секој лиценциран брокер има свои посебни идентификациони елементи (корисничко име и лозинка) што му овозможуваат пристап во БЕСТ системот, извршување на активности во БЕСТ системот и пристап до податоците за кои што има овластување.

(2) Лиценцираните брокери се одговорни за вистинитоста и точноста на податоците што ги внесуваат во БЕСТ системот.

(3) Посебните идентификациони елементи можат да се користат само од страна на лиценцираниот брокер на кого истите му се доделени.

(4) Лиценцираниот брокер е одговорен за било каква злоупотреба на своите посебни идентификациони елементи наспроти Берзата.

Одговорност на Берзата и на членките на Берзата

Член 39

(1) Берзата не одговара за било каква директна или индиректна штета и/или изгубена добивка што ќе настане како последица од користењето на БЕСТ системот поради грешка во функционирањето на БЕСТ системот, или поради неисправно функционирање на опремата, односно други причини на кои што Берзата не можела да влијае (елементарни непогоди, мерки на државни органи, подолготраен прекин на електрична енергија итн.).

(2) Членките на Берзата имаат обврска да ја проверуваат точноста и комплетноста на податоците во врска со тргувањето што ги објавува Берзата преку БЕСТ системот.

Трговски статус на членките

Член 40

(1) Членка на Берзата може да го има следниот трговски статус во БЕСТ системот:

- активен - членката може да склучува трансакции и да ракува со налози во БЕСТ системот; или

- неактивен - членката не може да склучува трансакции и не може да ракува со налози во БЕСТ системот.

(2) Статусот на членка на Берзата може да се промени со соодветна одлука на Одборот на директори на Берзата, на Главниот извршен директор на Берзата, на Комисијата за хартии од вредност или на друга надлежна институција, кога ќе се исполнат услови пропишани со актите на Берзата. Доколку статусот на членката се промени во "неактивен", состојбата на сите налози на членката внесени во БЕСТ системот ќе биде променета во "задржана состојба".

Состојба на хартиите од вредност во БЕСТ системот

Член 41

(1) Секоја хартија од вредност внесена во БЕСТ системот во секој момент се наоѓа во една од следните системски состојби:

- **тргува:** со хартијата од вредност може да се тргува во БЕСТ системот во согласност со овие Правила, а ракувањето со налозите за таа хартија од вредност во БЕСТ системот е дозволено;
- **задржана:** БЕСТ системот не дозволува усогласување на налозите за определена хартија од вредност (склучување на трансакции), а ракувањето со налозите за таа хартија од вредност во БЕСТ системот е дозволено;

- **суспендирана:** БЕСТ системот не дозволува усогласување на налозите за определена хартија од вредност (склучување на трансакции). Ракувањето со налозите за таа хартија од вредност во БЕСТ системот не е дозволено. Хартијата од вредност може да биде суспендирана привремено или трајно;
- **динамички задржана:** кога за време на тргувањето со некоја хартија од вредност во БЕСТ системот се исполнат условите за отпочнување на прекинувачка аукција согласно овие Правила, истата преминува од состојба "тргува" во состојба "динамички задржана". Кога хартијата од вредност е во ваква системска состојба важат одредбите од член 56 од овие Правила;
- **отстранета:** кога хартијата од вредност е во оваа системска состојба, истата повеќе нема да се тргува во БЕСТ системот. БЕСТ системот не дозволува ракување со налозите, ниту нивно усогласување

(2) Состојбата на определена хартија од вредност во БЕСТ системот може да се промени врз основа на одлука на Одборот на директори на Берзата или доколку претходно се исполнети условите од овие Правила, актите на Берзата и законските прописи.

IV. 2. ПРАВИЛА ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА БЕРЗАНСКИ ТРАНСАКЦИИ

Видови режими на тргување

Член 42

(1) БЕСТ системот овозможува хартиите од вредност да се тргуваат во режим на континуирано тргување или во режим на аукциско тргување.

(2) Режимот на континуирано тргување се состои од фаза пред тргување и главна трговска фаза. Главната трговска фаза овозможува моментално извршување на трансакции врз основа на налозите внесени во БЕСТ системот, со усогласување на нивните услови согласно овие Правила, при што, цената на склучената трансакција е резултат на моментално најдобрата куповна и продажна цена и е определена од оној налог што бил внесен во БЕСТ системот порано.

(3) Во режимот на аукциско тргување, хартијата од вредност се тргува во аукција, при што сите трансакции се склучуваат во ист момент и по иста цена. Цената се формира врз основа на налозите што се внесени во БЕСТ системот, со усогласување на нивните услови, согласно овие Правила, така што се избира цената по која може да се истргува најголема количина на хартии од вредност и најмал остаток.

(4) Критериумите за распоредување на хартиите од вредност во еден од двата режими на тргување од став 1 на овој член ќе зависат од карактеристиките на тргувањето со хартијата од вредност. Притоа, ќе бидат земени во предвид следните критериуми:

- просечниот дневен број на трансакции;
- просечен број на денови на тргување;
- обем на тргување;
- длабочина на пазар;

(5) Утврдувањето на критериумите за распоредување на хартиите од вредност во еден од двата режими на тргување од став 1 на овој член и соодветниот метод за класификација ќе бидат подетално уредени со одлука донесена од Одборот на директори на Берзата.

(6) По исклучок од став 1 од овој член, хартиите од вредност кои што се тргуваат согласно Анекс 1, Анекс 2, Анекс 3 и Анекс 4 се тргуваат преку специјални режими на тргување.

Фази на пазарот и времетраење на тргувањето

Член 43

(1) Пазарот може да минува низ следните фази:

- затворен пазар - ракување со налозите во БЕСТ системот и извршување на трансакции не е дозволено;
- фаза пред тргување - ракување со налозите во БЕСТ системот е дозволено на начин и под услови опишани во член 44 од овие Правила. Извршување на трансакции не е дозволено,
- отворен пазар, главна трговска фаза - ракување со налозите во БЕСТ системот и извршување на трансакции е дозволено;
- фаза на дополнително тргување - дозволени се ограничени активности за ракување со налозите во БЕСТ системот и извршување на трансакции, дозволено е повлекување на налози и внес на лимитирани налози со дополнителни услови за реализација - изврши или откажи по аукциска цена.

(2) Во режимот на континуираното тргување, пазарот минува низ следните фази:

- затворен пазар;
- фаза пред тргување;
- отворен пазар, главна трговска фаза;
- затворен пазар;

(3) Во режимот на аукциското тргување, пазарот минува низ следните фази:

- затворен пазар;
- фаза пред тргување;
- фаза на дополнително тргување;
- затворен пазар;

(4) Со одлука на Одборот на директори на Берзата ќе се определи времетраењето на тргувањето во режимот на континуирано тргување и во режимот на аукциско тргување, како и временскиот распоред за отворањето на пазарот за индивидуални хартии од вредност во режимот на аукциско тргување.

(5) По исклучок од став 4 на овој член, заради обезбедување минимално ниво на функционалност на електронскиот трговски систем, Одборот на директори на Берзата може да одлучи да го продолжи или да го скрати времето и начинот на тргување.

(6) Ракувањето со налозите и извршувањето на трансакциите од страна на членките зависи од фазата во која се наоѓа пазарот, режимот на тргување и состојбата на хартијата од вредност, како и состојбата на налозите и трговскиот статус на членката.

Фаза пред тргување

Член 44

(1) Фазата пред тргување во режимот на континуирано и аукциско тргување се состои од следниве подфази:

- подфаза со фиксно времетраење;
- подфаза со времетраење определено по случаен избор (подфаза рандом)

(2) Во подфазата со фиксно времетраење во смисла на овој член, лиценцираните брокери можат да ракуваат со налозите за тргување. Во подфазата со фиксно времетраење не доаѓа до склучување на берзански трансакции и покрај евентуалната усогласеност на внесените налози во БЕСТ системот од аспект на цената и другите услови за реализација.

(3) Во подфазата рандом во смисла на овој член, лиценцираните брокери можат да вршат задржување, промена или отстранување на сопствените налози. Во овој период не може да се внесуваат нови налози во БЕСТ системот и да се активираат задржаните налози.

(4) Минималното времетраење на подфазата рандом во смисла на овој член е 1 (една) секунда, а максималното времетраење во секунди го определува Одборот на директори на Берзата. БЕСТ системот по случаен избор, со употреба на посебна компјутерска функција (рандом функција), избира момент кој е помеѓу минималното и максималното времетраење на оваа подфаза.

Отворање на пазарот

Член 45

(1) Отворањето на пазарот е транзиционен процес, краток временски интервал, помеѓу фазата пред тргување и главната трговска фаза во режимот на континуирано тргување, и помеѓу фазата пред тргување и фазата на дополнително тргување во режимот на аукциско тргување. Овој процес не дозволува ракување со налозите, и БЕСТ системот го спроведува на следниот начин:

- отворањето на пазарот започнува во случајно одбран момент во рамките на претходно дефиниран период, согласно член 44, став 4 од овие Правила;
- се спроведува отворање на пазарот

(2) При отворањето на пазарот можни се следните ситуации:

- доколку најдобрата продажна цена е поголема од најдобрата куповна цена: налозите не се усогласени и не се склучуваат трансакции;
- доколку најдобрата куповна цена е иста или поголема од најдобрата продажна цена, или доколку единствени активни налози во БЕСТ системот се пазарни налози, налозите се

усогласуваат и се склучуваат берзански трансакции по аукциска цена согласно член 46 од овие Правила.

(3) Веднаш по отворањето на пазарот во режимот на континуирано тргување, пазарот ќе се наоѓа во главната трговска фаза, додека во режимот на аукциско тргување пазарот ќе се наоѓа во фазата на дополнително тргување.

(4) Времето на отворањето на пазарот може да се разликува за хартиите од вредност што се тргуваат во различни режими на тргување и за хартиите од вредност кои се тргуваат во различни распореди во режимот на аукциско тргување.

Аукциска цена Член 46

(1) Аукциска цена е цена по која се усогласуваат налозите при отворањето на пазарот, согласно член 45 од овие Правила. Аукциската цена се формира така што за секоја хартија од вредност се избира цена по која може да се истргува најголема количина и која ќе обезбеди најмал остаток од количините на кои гласеле налозите што учествувале во аукцијата.

(2) Доколку постојат повеќе цени по кои може да се истргува најголема количина и која ќе обезбеди најмал остаток од количините на кои гласеле налозите што учествувале во аукцијата, се применува следното:

- Доколку постои остаток единствено на куповната страна, аукциската цена ќе биде највисоката цена од можните цени;
- Доколку постои остаток единствено на продажната страна, аукциската цена ќе биде најниската цена од можните цени;
- Доколку постои ист остаток и од куповната и од продажната страна, или доколку нема остаток ниту од куповната ниту од продажната страна, аукциската цена ќе биде проста аритметичка средина меѓу највисоката и најниската цена заокружена на минималната ценовна корекција;

(3) Доколку во БЕСТ системот се активни само пазарни налози, извршувањето на налозите при отворањето на пазарот ќе се изврши по референтна цена.

(4) Формирање на аукциска цена е дадено во Прилог 2 што е составен дел на овие Правила

Начин на извршување на трансакции Член 47

Извршувањето на трансакции во БЕСТ системот се спроведува на начин што за секој куповен и продажен налог на пазарот ќе обезбеди применување на подредување на налозите во БЕСТ системот уредено со член 20, став 2 од овие Правила.

Услови за извршување на налозите Член 48

(1) Во главната трговска фаза во режимот на континуирано тргување, БЕСТ системот автоматски ќе ги извршува активните налози со меѓусебно усогласување на нивните услови.

(2) Во режимот на аукциско тргување на хартии од вредност извршувањето на трансакциите е можно во фазата пред тргување или во фазата на дополнително тргување, во зависност од усогласувањето на условите на активните налози.

Определување на цени на извршените трансакции

Член 49

(1) Во режимот на континуирано тргување, трансакциите се склучуваат при отворање на пазарот и во текот на главната трговска фаза. При отворање на пазарот, трансакциите се склучуваат по аукциска цена согласно член 46 од овие Правила, а во текот на главната трговска фаза трансакциите ќе бидат извршени по цената на налогот со постара временска ознака. За извршување на трансакција со пазарен налог се применуваат следните правила:

- доколку се усогласуваат пазарен налог и лимитиран налог, трансакцијата ќе биде извршена по цената на лимитираниот налог;
- доколку се усогласуваат два пазарни налози, трансакцијата ќе биде извршена по референтната цена, освен доколку:
- постои најдобар куповен лимитиран налог, но не постои најдобар продажен лимитиран налог во БЕСТ системот, а постои најмалку еден куповен пазарен налог, и потоа во БЕСТ системот биде внесен продажен пазарен или лимитиран налог по цена пониска или еднаква на најдобрата куповна цена од лимитираните налози; или доколку се случи спротивното на продажната страна - во таков случај, трансакцијата ќе биде извршена по цена подобра за минималниот износ на дозволената корекција на цените од член 33 од овие Правила од најдобрата куповна или најдобрата продажна цена од лимитираните налози. Доколку цената на вака извршената трансакција би ги надминала ограничувањата од член 55 од овие Правила, трансакцијата ќе биде извршена по цена еднаква на најдобрата куповна или најдобрата продажна цена од лимитираните налози.

(2) Во режимот на аукциско тргување, секоја трансакција склучена во фазата пред тргување или во фазата на дополнително тргување ќе биде извршена по аукциска цена.

Вкрстени трансакции

Член 50

(1) Вкрстена трансакција е трансакција во која иста членка настапува и на куповна и на продажна страна во трансакцијата.

(2) Во фаза на отворен пазар во режим на континуирано тргување, членката на Берзата може да изврши вкрстена трансакција во БЕСТ системот единствено доколку претходно го внесе (изложи) во БЕСТ системот или налогот за продавање или налогот за купување од

потенцијалната вкрстена трансакција во период од најмалку 2 (две) минути сметајќи од времето на внес или промена на цената на наведениот налог во БЕСТ системот, освен кај налозите со скриена количина кај кои се смета времето од првото внесување или промена на цена на налогот во БЕСТ системот од страна на брокерот, а не и при автоматското надополнување на нова видлива количина на налогот или при автоматската трансформација на налогот во лимитиран во случај кога е реализирана целата скриена количина.

Посебни видови трансакции

Член 51

(1) Преку БЕСТ системот можат да се склучуваат и посебни видови трансакции преку специјални режими на тргување опишани во Анекс 1, Анекс 2, Анекс 3 и Анекс 4 на овие Правила.

(2) Анексот 1, Анексот 2, Анексот 3 и Анексот 4 претставуваат составен дел на овие правила.

(3) Освен доколку поинаку не е уредено во Анексот 1, Анексот 2, Анексот 3 и Анексот 4 од овие Правила, за тие трансакции се применуваат одредбите од овие Правила и актите на Берзата.

IV.3. ПОДДРЖУВАЧИ НА ЛИКВИДНОСТ

Дефиниција и стекнување на статус подржувач на ликвидност

член 51 а

(1) Поддржувачите на ликвидност создаваат пазар за одредена хартија од вредност на тој начин што внесуваат лимитирани куповни и продажни налози за хартијата од вредност во БЕСТ системот и склучуваат трансакции врз основа на тие налози во рамките на класичното тргување во БЕСТ системот, согласно овие Правила.

(2) Само членка на Берзата која има овластување да тргува во свое име и за своја сметка (принципал) има право да се пријави за стекнување на статус на подржувач на ликвидност за хартија од вредност. Пријавувањето за стекнување на статус подржувач на ликвидност се врши со поднесување на барање до Берзата, во кое е наведено за која хартија од вредност се однесува барањето. Содржината на барањето за стекнување на статус на подржувач на ликвидност е пропишана од страна на Берзата.

(3) Членка на Берзата не може да се пријави за стекнување на статус на подржувач на ликвидност за хартија од вредност чиј издавач е самата членка.

(4) Берзата доделува статус на подржувач на ликвидност на членка која ги исполнува условите пропишани со одлука од страна на Одборот на директори на Берзата. Одлуката за доделување на статус на подржувач на ликвидност ја донесува Главниот извршен директор на Берзата.

(5) По донесувањето на одлука за доделување на статус на подржувач на ликвидност, Берзата и членката на Берзата на која се однесува одлуката потпишуваат договор за регулирање на

меѓусебните права и обврски во врска со извршување на работите на поддржување на ликвидност за определена хартија од вредност (во понатамошниот текст: Договор за поддржување на ликвидност), чија содржина е определена од страна на Берзата.

(6) Членката ќе започне активно да го користи статусот на поддржувач на ликвидност за определената хартија од вредност од почетокот на примена на договорот од став 5 на овој член.

(7) Поддржувачите на ликвидност извршувањето на работата за поддржување на ликвидноста за определена хартија од вредност ја вршат во свое име и за своја сметка со користење на својата принципал сметка, при што е забрането користење на групни сметки дефинирани во член 24 од овие Правила.

(8) Доколку хартијата од вредност за која е поднесено барање за стекнување на статус поддржувач на ликвидност во моментот на донесувањето на одлуката од став 4 на овој член се тргува во режимот на аукциско тргување, членката ќе започне активно да го користи статусот на поддржувач на ликвидност од денот кога хартијата од вредност ќе премине да се тргува од режимот на аукциско во режимот на континуирано тргување.

(9) Статусот на поддржувач на ликвидност се доделува за период од најмалку една година, но не подолго од две години, со можност за продолжување на договорот.

(10) За доделувањето на статус на поддржувач на ликвидност на членка на Берзата, Берзата ги известува Комисијата за хартии од вредност, членките на Берзата и јавноста.

(11) Берзата на својата веб страница ја објавува листата на поддржувачи на ликвидност за секоја хартија од вредност.

Определување на поддржувачи на ликвидност за определена хартија од вредност член 51 б

(1) Берзата може да им додели статус на поддржувачи на ликвидност за одредена хартија од вредност на повеќе членки истовремено.

(2) Берзата може да додели статус на поддржувач на ликвидност на една членка за повеќе хартии од вредност истовремено. Во таков случај, Берзата и членката на Берзата потпишуваат договори за поддржување на ликвидност за секоја хартија од вредност поединечно.

(3) Берзата може да го определи максималниот број на хартии од вредност за кои една членка може да биде поддржувач на ликвидност, со посебна одлука на Одборот на директори на Берзата.

Предмет на работа на поддржувачите на ликвидност член 51 в

Работата за поддржување на ликвидноста се извршува само за акции од издавачи со кои се тргува на пазарните сегменти на Берзата (Официјален и Редовен пазар) и припаѓаат на едно од ликвидните ниво утврдени врз основа на критериумите утврдени во член 51 г од овие Правила.

**Критериуми за утврдување на ликвидните
нивоа на хартиите од вредност и класификација
по групи
член 51 г**

(1) За утврдување на ликвидните нивоа за распределба на хартиите од вредност по групи се утврдуваат следниве критериуми:

- 1) просечен дневен промет во последните шест месеци
- 2) просечен дневен број на трансакции во последните шест месеци

(2) За утврдување на ликвидните нивоа за распределба на хартиите од вредност по групи во предвид се зема само прометот остварен од класично тргување во БЕСТ системот.

(3) За утврдување на ликвидните нивоа за распределба на хартиите од вредност по групи во предвид се земаат само трансакциите склучени од класично тргување во БЕСТ системот.

(4) Ликвидното ниво за одредена хартијата од вредност се утврдува врз основа на збирот на ранговите од поедничните критериуми од став 1 од овој член.

(5) Утврдување на ликвидните нивоа за распределба на хартиите од вредност по групи се врши два пати годишно врз основа на податоците од тргувањето во претходните шест месеци.

(6) Утврдувањето на критериумите и ликвидните нивоа за распределба на хартиите од вредност по групи од став 1 од овој член го врши Одборот на директори на Берзата со одлука.

**Услови кои поддржувачите на ликвидност треба
да ги исполнуваат
член 51 д**

(1) Во зависност од утврденото ликвидно ниво на хартијата од вредност која што е предмет на Договорот за поддржување на ликвидност, работата на поддржувачот на ликвидноста се извршува со исполнување на следните услови:

1. разликата помеѓу продажната и куповната цена (распон) во налозите на поддржувачот на ликвидност да е еднаква или помала од пропишаниот максимум;
2. вредноста на налозите на поддржувачот на ликвидност за хартијата од вредност на куповна и на продажна страна да е еднаква или поголема од минимално пропишаната вредност;
3. работата на поддржување на ликвидноста се обавува и за куповна и за продажна страна истовремено.

(2) Поддржувачот на ликвидноста е должен секој ден да ја почитува минималната временска застапеност (минимален период за изложување на налозите во БЕСТ системот) при извршување на работата за поддржување на ликвидност.

(3) Обврската на поддржувачот на ликвидност се исполнува така што во рамките на пропишаната минимална временска застапеност уредена со став 2 на овој член се исполнуваат сите три наведени услови од став 1 на овој член.

(4) Одборот на директори на Берзата со одлука ги утврдува максималната разлика помеѓу куповната и продажната цена (максимален распон), минималната вредност на налозите на куповна и продажна страна и минималната временска застапеност при извршување на работата на поддржувач на ликвидност.

(5) Поддржувач на ликвидност во еден ист момент не смее да има повеќе од еден куповен налог и повеќе од еден продажен налог за една иста хартија од вредност за која извршува работи на поддржување на ликвидност.

(6) Поддржувач на ликвидност може да внесува само лимитирани куповни и продажни налози без дополнителни услови за реализација и аналог или специјални услови за реализација на количината.

**Престанок на дневната обврска на поддржувачот
на ликвидноста
член 51 г**

(1) Работата на поддржувачот на ликвидноста за поединечна хартија од вредност за одреден трговски ден се смета дека е исполнета со исполнување на условите од член 51 д став 3.

(2) По исклучок од ставот 1 од овој член, исполнувањето на обврската на поддржувачот на ликвидноста за поединечна хартија од вредност се смета дека е реализирана и пред истекот на минималната временска застапеност, во случај кога поддржувачот на ликвидноста до тој момент остварил дневен промет со хартијата од вредност која е предмет на Договорот за поддржување на ликвидност поголем од одреден процент од просечниот дневен промет за соодветната хартија од вредност во последните шест месеци.

(3) Утврдувањето на процентот од просечниот дневен промет за соодветната хартија од вредност во последните шест месеци за кој работата на поддржувачот на ликвидноста за поединечна хартија од вредност се смета дека е исполнета и пред истекот на минималната временска застапеност го врши Одборот на директори на Берзата со одлука.

**Следење на исполнувањето на условите
од страна на поддржувачите на ликвидност
член 51 е**

(1) Берзата го следи исполнувањето на условите за обезбедување на ликвидност на секој поддржувач на ликвидност и за секоја хартија од вредност поединечно, на дневна и месечна основа.

(2) Во текот на еден месец поддржувачот на ликвидноста не смее да има:

1. повеќе од определен број трговски денови во кои не ги исполнил условите за извршување на ликвидноста;

2. помало истовремено исполнување на условите за одржување на ликвидноста од член 51 д став 3, од определен процент за исполнување во однос на вкупното траење на тргувањето во тој месец.

(3) Утврдувањето на бројот на непоследователни трговски денови во еден месец и процентот за исполнување во однос на вкупното траење на тргувањето во тој месец од став 2 на овој член го врши Одборот на директори на Берзата со одлука.

(4) Доколку во текот на месецот членката за прв пат се стекнала со статус поддржувач на ликвидност, исполнувањето на обврските кај таа членка ќе се смета пропорционално во зависност од бројот на денови во месецот од кога започнал да се применува Договорот за поддржување на ликвидност.

Престанување и откажување на статусот на поддржувач на ликвидност член 51 ж

(1) Статусот на поддржувач на ликвидност престанува:

- со истекот на Договорот за поддржување на ликвидност склучен помеѓу Берзата и членката на Берзата која стекнала статус на поддржувач на ликвидност врз основа на тој Договор;
- во случај на суспендирање од тргување или исклучување од членство во Берзата на поддржувачот на ликвидност во период подолг од 60 календарски дена.
- во случај на прием на акт на Комисијата за хартии од вредност или донесување на акт од Берзата со кој на членката – поддржувач на ликвидност и се забранува извршување на сите активности поврзани со тргувањето со хартии од вредност или настапување во тргувањето со хартии од вредност на Берзата во свое име и за своја сметка (принципал) во период подолг од 60 календарски дена.
- доколку настанат промени во дозволата за работа издадена од Комисијата за хартии од вредност на членката – поддржувач на ликвидност така што повеќе истата нема да обавува дејност тргување во свое име и за своја сметка (принципал).

(2) Главниот извршен директор на Берзата може еднострано да го откаже Договорот за поддржување на ликвидност во било кое време и без отказан рок доколку поддржувачот на ликвидност ги прекрши обврските пропишани во член 51 д став 1 и 2 и во член 51 е став 2, во кој случај поддржувачот на ликвидност е должен да и плати на Берзата договорна казна во износ на разликата од провизијата за поддржувачи на ликвидност до вкупната редовна провизија за тргување со акции за прометот кој го остварил како поддржувач на ликвидност во претходните 20 трговски денови, но не помалку од 20.000 денари.

(3) Поддржувачот на ликвидност може еднострано да го откаже Договорот за поддржување на ликвидност без обврска за плаќање на договорната казна од став 2 на овој член, но само по истекот на три месеци од неговото склучување и со писмено известување на Берзата дадено најмалку 20 дена пред датумот на престанокот на Договорот.

(4) Поддржувачот на ликвидност може еднострано да го откаже Договорот за поддржување на ликвидност во било кое време и без обврска за плаќање на договорната казна од став 2 на овој

член, доколку во текот на траењето на Договорот, хартијата од вредност која е предмет на Договорот биде распределена во друга повисока ликвидносна група, како резултат на промена на нејзиното ликвидно ниво, при што поддржувачот на ликвидност треба писмено ја извести Берзата за откажувањето на Договорот за поддржување на ликвидност најдоцна во рок од 10 трговски дена од денот на настанувањето на околноста.

(5) Членка на Берзата на која и престанал статусот на поддржувач на ликвидност согласно:

- став 1 алинеја 2, 3 и 4 од овој член може повторно да аплицира за стекнување на статусот поддржувач на ликвидност за било која хартија од вредност веднаш откако повторно ќе се стекне со статус на членка на Берзата, односно ќе стекне право да настапува во тргувањето со хартии од вредност на Берзата во свое име и за своја сметка (принципал);
- став 2 од овој член може повторно да аплицира за стекнување на статусот поддржувач на ликвидност за истата хартија од вредност после истекот на една година, односно да аплицира за било која друга хартија од вредност после истекот на шест месеци, по престанокот на таквиот статус;
- став 3 од овој член може повторно да аплицира за стекнување на статусот поддржувач на ликвидност за било која хартија од вредност после истекот на шест месеци од денот на престанокот на таквиот статус;
- став 4 од овој член може повторно да аплицира за стекнување на статусот поддржувач на ликвидност за истата хартија од вредност после истекот на шест месеци од денот на престанокот на таквиот статус.

(6) Во исклучителни ситуации, Главниот извршен директор на Берзата може времено да ја суспендира примената на Договорот за поддржување на ликвидност во случај на вонредни околности. Суспендирањето на примената на Договорот ќе се применува по хартија од вредност и за сите поддржувачи на ликвидност за таа хартија од вредност.

Мирување на статусот на поддржувач на ликвидност член 51 з

(1) Статусот на поддржувач на ликвидност мирува во случај на настанување на било кој од случаите дефинирани во став 1 алинеја 2, 3 и 4 од член 51 ж во период еднаков или помал од 60 календарски дена.

(2) Мирувањето на статусот на поддржувач на ликвидност трае се додека траат околностите од став 1 на овој член.

(3) По престанокот на мирувањето на статусот на поддржувач на ликвидност, правата и обврските на членката кои за неа произлегуваат од статусот на поддржувач на ликвидност автоматски продолжуваат да важат во полн капацитет.

(4) Во случај на мирување на статусот на поддржувач на ликвидност, исполнувањето на обврските кај таа членка ќе се смета пропорционално во зависност од бројот на денови во месецот кога членката имала активен статус на поддржувач на ликвидност.

V. ЗАВРШНА ОБРАБОТКА НА БЕРЗАНСКИТЕ ТРАНСАКЦИИ

Официјална дневна просечна цена и дневна просечна цена

Член 52

- (1) Официјална дневна просечна цена на определена хартија од вредност е пондерирана аритметичка средина на сите цени од сите трансакции со таа хартија од вредност во еден ден на тргување. Како пондер се зема количината на хартии од вредност кај секоја трансакција. Официјалната дневна просечна цена се формира на крајот на денот на тргување.
- (2) Официјалната дневна просечна цена за определена хартија од вредност се објавува во официјалната дневна листа на Берзата.
- (3) Доколку на определен ден на тргување нема трансакции, официјална дневна просечна цена е официјалната дневна просечна цена од претходниот ден на тргување.
- (4) Официјалната дневна просечна цена за определена хартија од вредност се пресметува секој ден на тргување. При пресметката на официјалната дневна просечна цена, како почетна цена на денот на тргување се зема првата цена што ќе се постигне на денот на тргување, со исклучок на цените од трансакциите дефинирани во член 51 од овие Правила.
- (5) Цените од трансакциите дефинирани во член 51 од овие Правила не се вклучуваат во пресметката на официјалната дневна просечна цена и дневната просечна цена.

Индикативни цени на хартиите од вредност

Член 53

- (1) Индикативна аукциска цена на хартијата од вредност е еднаква на аукциската цена што би се формирала во одреден момент доколку отворањето на пазарот се случи во тој момент.
- (2) Почетна цена на хартијата од вредност на еден ден на тргување е цената што ќе се постигне на првата трансакција со таа хартија од вредност на тој ден на тргување.
- (3) Најдобра куповна цена е цената на најдобриот лимитиран куповен налог, со примена на редоследот на подредување на налозите во БЕСТ системот согласно член 20 од овие Правила.
- (4) Најдобра продажна цена е цената на најдобриот лимитиран продажен налог, со примена на редоследот на подредување на налозите во БЕСТ системот согласно член 20 од овие Правила.
- (5) Цена на затворање на определена хартија од вредност во еден ден на тргување е просечната цена од сите трансакции склучени со таа хартија од вредност во последните триесет (30) минути пред затворањето на пазарот на тој ден на тргување. Доколку во текот на последните триесет (30) минути пред затворањето на пазарот не е склучена ниту една трансакција со таа хартија од вредност, тогаш, цената на затворање е еднаква на цената на последната трансакција реализирана на тој ден на тргување со таа хартија од вредност. За хартиите од вредност за кои во определен ден не се реализирани трансакции нема да се пресметува цена на затворање.

(6) Референтна цена е последната официјална дневна просечна цена за хартија од вредност, или, во случај да се случила најмалку една прекинувачка аукција од член 56 тој ден, што послужила како основа за формирање на аукциска цена, референтната цена ќе биде еднаква на последната аукциска цена.

(7) Дневна просечна цена на определена хартија од вредност се формира согласно член 52, став 1 од овие Правила, при што таа се формира перманентно во текот на целиот ден на тргување.

(8) При пресметката на цените од овој член не се земаат предвид цените од трансакциите дефинирани во член 51 од овие Правила.

Завршна обработка на берзанските трансакции

Член 54

(1) Завршната обработка на берзанските трансакции подразбира: идентификација на членките учеснички во трансакциите реализирани на Берзата, идентификација на хартиите од вредност со кои се тргувало, количината на хартии од вредност со кои се тргувало и цените по кои се склучени трансакциите.

(2) Податоците за трансакциите склучени во БЕСТ системот се испраќаат во електронска форма до овластен депозитар на понатамошна обработка, по истекот на рокот за поништување.

(3) По завршувањето на денот на тргување извештајот за склучените трансакции Членките на Берзата може да го преземат директно од БЕСТ системот.

VI. ЦЕНОВНИ ОГРАНИЧУВАЊА И ПРЕКИНИ НА ТРГУВАЊЕТО СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Ценовни ограничувања (статички лимити)

Член 55

(1) Трансакции со определена хартија од вредност можат да се извршуваат по цени што не отстапуваат за повеќе од утврден процент (статички лимити) во однос на официјалната просечна цена за таа хартија од вредност од претходниот ден на тргување.

(2) Статичките лимити при тргувањето со одредена хартија од вредност која е во режимот на континуирано тргување во еден ден на тргување не можат да бидат поголеми или помали од 10% во однос на официјалната просечна цена за таа хартија од вредност од претходниот ден на тргување.

Статичките лимити при тргувањето со одредена хартија од вредност која е во режимот на аукциско тргување во еден ден на тргување не можат да бидат поголеми или помали од 20% во однос на официјалната просечна цена за таа хартија од вредност од претходниот ден на тргување.

(3) Секој последен трговски ден во месецот, Македонската берза ги отстранува ценовните ограничувања (статичките лимити) кај хартиите од вредност кои се тргуваат во режим на аукциско тргување и со кои не се склучиле трансакција/трансакции во минимален износ од 300.000 денари во последниот месец (не земајќи ги предвид администраторските и системските блок трансакции).

Тргувањето со определена хартија од вредност кај која се отстранети ценовните ограничувања ќе се одвива без ценовни ограничувања се додека со неа не биде склучена трансакција/трансакции во вредност над 100.000 денари (не земајќи ги предвид администраторските и системските блок трансакции).

Следниот ден на тргување после денот на тргување во кој со определена хартија од вредност со која се тргувало со отстранети ценовни ограничувања биде склучена трансакција/трансакции во вредност над 100.000 денари (не земајќи ги предвид администраторските и системските блок трансакции), тргувањето со таа хартија од вредност продолжува со ценовни ограничувања (статички лимити), земајќи ја како основа за ценовните ограничувања последната официјална дневна просечна цена.

Одредбите од овој став не се применуваат на хартиите од вредност кои се тргуваат на Слободен пазар.

(4) За хартиите од вредност кои се тргуваат на Слободен пазар во режим на аукциско тргување се применуваат следните одредби во однос на отстранувањето и повторното воспоставување на ценовните ограничувања:

- Секој последен понеделник во месецот, Македонската берза ги отстранува ценовните ограничувања (статичките лимити) кај хартиите од вредност кои се тргуваат на Слободен пазар во режим на аукциско тргување и со кои не се склучила ниту една трансакција во претходните пет дена на тргување (не земајќи ги предвид администраторските и системските блок трансакции).
- Доколку последниот понеделник во месецот е неработен ден, отстранувањето на ценовните ограничувања се врши првиот следен работен ден.
- Тргувањето со определена хартија од вредност кај која се отстранети ценовните ограничувања ќе се одвива без ценовни ограничувања се додека со неа не биде склучена трансакција/трансакции во вредност над 300.000 денари (не земајќи ги предвид администраторските и системските блок трансакции).
- Следниот ден на тргување после денот на тргување во кој со определена хартија од вредност со која се тргувало со отстранети ценовни ограничувања биде склучена трансакција/трансакции во вредност над 300.000 денари (не земајќи ги предвид администраторските и системските блок трансакции), тргувањето со таа хартија од вредност продолжува со ценовни ограничувања (статички лимити), земајќи ја како основа за ценовните ограничувања последната официјална дневна просечна цена.

(5) При тргувањето со отстранети ценовни ограничувања (статички лимити) за определена хартија од вредност, динамичките лимити за таа хартија од вредност остануваат важечки.

(6) Еден работен ден пред отстранувањето на ценовните ограничувања кај определена хартија од вредност, Берзата преку системот за тргување ги известува Комисијата за хартии од вредност и членките на Берзата, а јавноста ја известува преку интернет страницата на Берзата.

(7) Цената на определена хартија од вредност на првиот ден на тргување или до формирање на официјална просечна цена на таа хартија од вредност се формира слободно, без ценовни ограничувања. Оваа одредба се однесува и на хартија од вредност која за прв пат се внесува за

тргување или на хартија од вредност која била суспендирана од тргување најмалку 5 денови на тргување.

(8) Налозите за тргување со хартии од вредност кои гласат на цени поголеми или помали од дозволените ценовни ограничувања во текот на денот, БЕСТ системот автоматски ги става во неактивна состојба.

(9) Во одредени ситуации на сериозно пореметување на пазарот и големи ценовни флуктуации со хартиите од вредност, Берзата со одлука на Одборот на директори може да воведо дополнителни ценовни ограничувања или да ги отстрани постојните ценовни ограничувања кои се веќе утврдени со Правилата за тргување и за тоа ги известува Комисијата за хартии од вредност, членките на Берзата и јавноста.”

**Прекини на тргувањето поради ценовни флуктуации
(прекинувачки аукции и динамички лимити)
Член 56**

(1) Заради заштита од поголеми ценовни флуктуации, БЕСТ системот може да иницира прекинувачки аукции.

(2) Прекинувачка аукција се применува при тргувањето со хартии од вредност кои се во режим на континуирано или аукциско тргување при следните услови:

- доколку би се склучила трансакција чија цена се разликува од референтната цена за повеќе од процентот определен од Одборот на директори на Берзата заокружен на износот на минималната корекција на цената (динамички лимити); или
- доколку се создадат услови кои би предизвикале вкрстена трансакција чија вредност би била поголема или еднаква од определен минимален износ, кој го определува Одборот на директори на Берзата освен во фазата на дополнително тргување во режимот на аукциско тргување.

(3) При прекинувачка аукција:

- условите за предизвикување прекинувачка аукција се отстрануваат, а хартијата од вредност преминува од состојба "тргува" во состојба "динамички задржана";
- по завршувањето на прекинувачката аукција се формира нова референтна цена согласно член 53 од овие Правила, а хартијата од вредност повторно ја менува својата состојба, во согласност со распоредот на тргување;

(4) Со иницирање на прекинувачка аукција се оневозможува претходно извршување и на потенцијалните трансакции кои се во рамките на динамичките лимити.

(5) Прекинувачката аукција се состои од една фаза пред тргување во смисла на член 44 од овие Правила, по што следи отворање на пазарот согласно член 45 од овие Правила.

(6) По исклучок од член 44, став 3 од овие Правила, во подфазата рандом во прекинувачка аукција веќе внесените налози за таа хартија од вредност може да се менуваат само во поглед на цената и тоа: куповните налози само во насока на зголемување на цената, а продажните налози само во насока на намалување на цената. Во оваа подфаза не е дозволено менување на налозите

во поглед на количината. Во оваа подфаза не може да се врши внес на нови налози, задржување или повлекување на веќе внесените налози, ниту активирање на задржаните налози.

(7) Одборот на директори на Берзата со одлука ја определува должината на подфазата со фиксно времетраење, како и максималната должина во секунди на подфазата рандом во смисла на овој член.

(8) Доколку за определена хартија од вредност е во тек прекинувачка аукција, а треба да настапи фазата на затворање на пазарот, фазата на затворање на пазарот за таа хартија од вредност се продолжува до завршувањето на прекинувачката аукција.

Времено прекинување на тргувањето со определена хартија од вредност **Член 57**

(1) Берзата може времено да го прекине тргувањето со определена хартија од вредност во следниве случаи:

- големи ценовни флукуации или други невообичаени околности при тргувањето (голема количина на истргувани хартии од вредност, голема пазарна нерамнотежа итн.);
- значајни пореметувања во работењето на издавачот на хартиите од вредност;
- неточно наведени податоци во Проспектот за котација;
- објавување на ценовно чувствителни информации;
- манипулации со информациите или цените;
- оневозможување на трансферот на сопственоста на хартиите од вредност;
- нарушување на довербата во тргувањето со хартии од вредност;
- настанување на околности кои можат да доведат до нарушување на фер тргувањето со хартиите од вредност;
- можно настанување штети за членките, инвеститорите и Берзата;
- во други околности, ако тоа го налага општиот принцип на заштитата на инвеститорите.

(2) Во случај кога Берзата привремено ќе го прекине тргувањето со определена хартија од вредност, истата ја менува својата состојба од "тргува" во "суспендирана".

(3) За прекинувањето на тргувањето и времетраењето на прекинувањето со определена хартија од вредност одлучува Одборот на директори на Берзата или по негово овластување Главниот извршен директор на Берзата и за истото ги известуваат сите членки на Берзата, Комисијата за хартии од вредност и јавноста.

(4) Членките на Берзата се должни да ја известат Берзата во најкраток можен рок доколку добијат информација дека настанале околностите наведени во став 1 од овој член.

(5) При прекинувањето во тргувањето со некоја хартија од вредност, Берзата ги задржува сите претходно внесени налози за купување и продавање во БЕСТ системот, за таа хартија од вредност. Исто така, Главниот извршен директор на Берзата може да ги поништи сите дотогаш реализирани трансакции со таа хартија од вредност на тој ден на тргување.

(6) Доколку до престанок на одлуката за времено прекинување на тргувањето со определена хартија од вредност дојде во текот на времето за тргување со таа хартија од вредност, ќе им се овозможи на членките одреден временски период, не пократок од 15 минути, да ракуваат со налозите за соодветната хартија од вредност, без притоа да има можност за склучување на трансакции (хартијата од вредност ја менува својата состојба од “суспендирана” во “задржана” за определен временски период).

(7) Доколку Одборот на директори на Берзата или по негово овластување Главниот извршен директор на Берзата донесе одлука за престанок на одлуката за времено прекинување на тргувањето со определена хартија од вредност, Берзата ги известува сите членки, Комисијата за хартии од вредност и јавноста.

(8) Во одредени случаи (на пример: при отстранување на хартија од вредност од БЕСТ системот; корпоративни активности што резултираат со променети карактеристики на хартиите од вредност, како што е поделбата или спојувањето на акции; при исклучување на членка од членство на Берзата; при промена на шифрата на хартија од вредност и во други случаи), Берзата може сите налози за таа хартија од вредност што се наоѓаат во БЕСТ системот пред прекинот на тргувањето да ги отстрани од БЕСТ системот при продолжувањето на тргувањето со таа хартија од вредност, односно доколку хартијата од вредност биде отстранета од БЕСТ системот.

Времена забрана за користење на одредени видови налози

Член 58

(1) Со цел да се обезбеди нормално функционирање на пазарот на хартии од вредност во случај на поголеми пазарни нерамнотежи, Одборот на директори на Берзата може да одлучи времено да го ограничи, односно времено да го забрани користењето на одредени видови налози за тргување.

(2) Во случајот од став 1 на овој член, Берзата за одлуката и за нејзиното времетраење ги известува сите членки, Комисијата за хартии од вредност и јавноста.

VII. УТВРДУВАЊЕ И ПОРАМНУВАЊЕ

Утврдување и порамнување

Член 59

(1) Утврдувањето и известувањето за склучените трансакции со хартии од вредност на Берзата го врши Берзата.

(2) Порамнувањето на склучените трансакции со хартии од вредност на Берзата, согласно закон, го врши овластен депозитар. Начинот и постапката на порамнување е уредена согласно актите на овластениот депозитар.

(3) Обврските на членките на Берзата што произлегуваат од склучените берзански трансакции со хартии од вредност можат да се извршуваат единствено преку овластениот депозитар.

(4) Обврските што се однесуваат на пренос на хартиите од вредност од склучените берзански трансакции со хартии од вредност се извршуваат по пат на истовремено плаќање на реализираната цена за тие хартии од вредност на Берзата (принцип "испорака наспроти плаќање").

(5) Порамнувањето на трансакциите со хартии од вредност на сите пазари на Берзата се врши на вториот работен ден (T+2) од денот на склучувањето на трансакцијата, освен во посебниот случај на аукциите од точка 11.3. од Анексот 2 на овие Правила.

(6) Доколку од двете членки учеснички во трансакцијата постои согласност, порамнувањето на трансакциите со хартии од вредност на сите пазари на Берзата може да се врши и во специјални денови на порамнување (T+1), на начин пропишан со одлука од Одборот на директори на Берзата, освен за трансакциите во кои се јавува збирна сметка.

(7) Трговските трансакции се сметаат за конечни по порамнување на истите во овластен Депозитар.

(8) Податоците за склучените берзански трансакции Берзата ги доставува до овластениот депозитар во електронска форма на денот кога истите се склучени.

(9) Доколку на одреден ден на тргување Берзата добие известување од овластен депозитар дека некоја нејзина членка е времено исклучена од членство во депозитарот заради тоа што не извршила порамнување на трансакција при што бил активиран Гарантниот фонд на депозитарот, членката ќе биде времено исклучена од членство во Берзата.

(10) Доколку Берзата добие известување од овластен депозитар дека некоја нејзина членка е трајно исклучена од членство во депозитарот заради тоа што истата не ги вратила средствата во Гарантниот фонд, членката ќе биде трајно исклучена од членство во Берзата.

VIII. ПОНИШТУВАЊА И РЕВИДИРАЊА НА СКЛУЧЕНИ ТРАНСАКЦИИ

Поништување на склучена трансакција Член 60

(1) Сите склучени берзански трансакции се сметаат за конечни после нивното порамнување во овластен депозитар.

(2) На Берзата може да биде поништена трансакција доколку е склучена по грешка од страна на некоја членка на Берзата и доколку постои согласност од двете членки на Берзата - учеснички во трансакцијата. Трансакцијата ќе биде поништена од страна на Берзата доколку членката што го иницира поништувањето достави до Берзата барање за поништување на трансакцијата на начин и во време определени со одлука на Одборот на директори на Берзата.

(3) Членката која поднела барање за поништување на трансакцијата доставува до Берзата копија од налогот од трансакцијата за која се бара поништување, копија од книгата на налози и друга документација поврзана со трансакцијата и со која се докажува направената грешка, на начин и во време определени со одлука на Одборот на директори на Берзата.

(4) Во согласност со ставовите 2 и 3 на овој член, членка на Берзата може да побара склучена трансакција да биде поништена во следниве случаи на грешки при внесување на налозите во БЕСТ системот:

1. внес на погрешна хартија од вредност;
2. внес на поголема количина;
3. внес на погрешна цена (лимитиран налог);
4. внес на продажен наместо куповен налог и обратно;
5. повторено внесување на истиот налог;
6. други случаи на оперативни грешки при извршување на налозите и во случај на склучување на трансакции спротивно на одредбите од овие Правила.

(5) Трансакцијата се поништува со доставување на соопштен потврда до Берзата за постигнатата согласност дека двете членки - учеснички во трансакцијата се сложни за поништувањето и со прифаќање на аргументите од страна на Берзата за направената грешка.

(6) Доколку од приложената документација не може да се констатира дека членката ја докажала грешката, барањето за поништување на трансакција ќе се одбие и нема да се изврши поништување на соодветната трансакција.

(7) Поништувањето на склучената трансакција не ги ослободува членките на Берзата, учесници во таа трансакција, од надоместок за поништената трансакција. Износот на надоместок кој членката треба да го плати при поништување на трансакција е одреден во Тарифникот за висината на надоместоците на Македонската берза АД Скопје.

(8) Одредбите од став 7 од овој член не важат при тргување со хартии од вредност дефинирано во член 3, став 3 од овие Правила.

Ревидирање на склучена трансакција

Член 61

(1) Ревидирање на склучената трансакција, со цел преевидентирање на број на сметка со друг кај веќе склучена трансакција односно преевидентирање на трансакцијата од сметка на еден клиент на сметка на членката како принципал, може да се направи единствено во случај на грешка направена при внес на податоците за клиентот во налогот за тргување во БЕСТ системот или заради исполнување на член 23, став 9 од овие Правила.

(2) Членката на Берзата која побарала ревидирање на трансакцијата, со цел преевидентирање од една сметка на друга, мора до Берзата да достави соодветна копија од книгата на налози поврзана со трансакцијата за која се бара ревидирање, заедно со друга документација поврзана со трансакцијата која ја докажува грешката.

(3) Начинот на доставување на документацијата за ревидирање и извршувањето на промената, како и временските рамки за ревидирањето детално се регулираат со одлука на Одборот на директори на Берзата. Со одлуката се определува и времето за прифаќање на барањето за ревидирање на трансакции.

(4) Одредбите од ставовите 1 и 2 од овој член важат и доколку се бара ревидирање на трансакциите со цел преевидентирање на трансакцијата по основ на промена на внесениот број на налог или вид на сметка во БЕСТ системот.

(5) При ревидирање на трансакциите поради промена на внесениот вид на сметка, сметка на клиентот во депозитарот или внесениот број на налог, Берзата може да ги поправи погрешните податоци за трансакцијата, односно врз основа на добиената документација да ја внесе повторно трансакцијата со точни податоци во БЕСТ системот.

(6) Доколку од приложената документација не може да се констатира дека членката ја докажала грешката, барањето за ревидирање на трансакција ќе се одбие и нема да се изврши ревидирање на соодветната трансакција.

(7) За секое поднесено барање за ревидирање на трансакција, членките на Берзата се должни да платат соодветен надоместок, согласно Тарифникот за висината на надоместоците на Берзата.

IX. ОФИЦИЈАЛИЗАЦИЈА НА ДЕНОТ НА ТРГУВАЊЕ И ПОДАТОЦИ ОД ТРГУВАЊЕТО

Официјализација на денот на тргување, сопственост и располагање со податоците за тргувањето **Член 62**

(1) Официјализација на денот на тргување значи објавување на сите склучени трансакции, како и евентуално објавување на други трансакции дефинирани во член 51 од Правилата за тргување.

(2) Официјализацијата на денот на тргување се врши по утврдувањето на трговските трансакции од трговскиот ден. Официјализацијата на денот на тргување се врши најрано по истекот на 30 (триесет) минути од последната фаза во смисла на член 43 од овие Правила.

(3) Доколку на денот на тргување се одвиваат и други трговски сесии дефинирани со овие Правила или други акти на Берзата, а истите завршуваат по фазите во смисла на член 43, официјализацијата на денот на тргување се врши најрано 30 (триесет) минути по склучувањето на последната трансакција.

(4) Времето на официјализација на денот на тргување се определува со одлука на Одборот на директори на Берзата и истото се објавува до сите членки на Берзата.

(5) Берзата е единствениот сопственик на целокупните информации за тргувањето и статистичките податоци што произлегуваат оттаму.

(6) Членката на Берзата и нејзин клиент не можат да приговараат за користење на податоци од страна на Берзата во врска со извршените трансакции.

(7) Освен податоците од член 84, став 1 од Законот за хартии од вредност, за кои Берзата редовно ја известува јавноста, Берзата може на комерцијална основа да дистрибуира и други собрани податоци за тргувањето, по цена што ќе ја определи Одборот на директори на Берзата.

Официјална дневна листа на Берзата

Член 63

Официјалната дневна листа на Берзата се изготвува секој ден на тргување. Листата се проверува и потпишува од лице овластено од страна на Главниот Извршен директор на Берзата. Соодветени корекции во листата мора да се направат во случај на грешка во регистрирањето и пресметката на цените, индексите, односно во случај на печатарска грешка. Доколку е направена грешка во објавената официјална дневна просечна цена за определена хартија од вредност, за истото треба да се извести Комисијата за хартии од вредност и јавноста.

Берзански индекси

Член 64

- 1) Одборот на директори на Берзата ја определува содржината, структурата и методологијата на пресметка на определени индекси со посебни одлуки.
- 2) Во официјалната дневна листа на Берзата, покрај цените на хартиите од вредност, се објавуваат и соодветни берзански индекси.

IX-а. Организирање на ИТ-центар

Начин на организирање на ИТ-центарот

Член 64-а

Берзата може организирањето на ИТ-центарот освен самостојно да го прави и преку целосна или делумна интеграција со ИТ-центрите на други правни лица (правни лица кои нудат услуги од информатичка технологија, овластени депозитари) или преку користење на услуги од други субјекти кои нудат услуги на ИТ-центар.

Функционалностите на ИТ-центарот

Член 64-б

ИТ-центар ги нуди следните функционалности поврзани со работењето на Берзата:

- овозможување на правилно, непрекинато и ефикасно функционирање на системот за тргување вклучувајќи и примена на ефикасни и делотворни сигурносни мерки за управување со ризиците од евентуално нарушување на функционирањето на системот;
- воспоставување на механизми за непречено и ефикасно проследување на извршените трансакции со цел порамнување на истите во други овластени институции;
- обезбедување на континуитет во работењето на Берзата во случај на неправилно функционирање или прекин на системот за тргување;
- обезбедување на пристап на членките до системот за тргување и користење на редундадни линкови;
- обезбедување на непрекинато напојување со електрична енергија;
- обезбедување на потребните просторни услови (стабилна температура и влажност на воздухот во просторијата) со цел намалување на ризикот за расипување на опремата.

**Целта за формирање на заеднички ИТ-центар на Берзата
со други правни лица
Член 64-в**

- (1) Берзата може да изврши интеграција на својот ИТ-центар со ИТ центарот на друго правно лице согласно член 64-а, за што задолжително ја известува Комисијата за хартии од вредност.
- (2) Заедничкиот ИТ-центар од став 1 од овој член, мора задолжително да ги обезбедува функционалностите наведени во член 64-б.
- (3) Формирањето на заедничкиот ИТ-центар од став 1 на овој член се прави со цел постигнување на подобар квалитет на услугите, рационализација на трошоците во врска со инвестициите во информатичка технологија, подобрување на вештините на вработените, воведување на менаџмент на информатичка технологија, подобро искористување на ресурсите, воведување на заедничко управување при развој во делот на информатички технологии и подобрување на извршувањето на функциите на институциите на планот на информатичка технологија генерално.
- (4) Правата, обврските и одговорностите на Берзата и другото правно лице во врска со формирање и одржување на заедничкиот ИТ-центар од став 1 на овој член подетално се уредуваат со потпишување на меѓусебен договор, а во согласност со условите пропишани во овие Правила.
- (5) За формирањето на заедничкиот ИТ-центар од став 1 на овој член се обезбедува мислење од независно стручно лице дека заедничкиот ИТ-центар не го доведува во прашање тековното, нормално и непречено функционирање на Берзата.

**Начин на финансирање на заедничкиот ИТ-центар
Член 64-г**

- (1) Берзата може да вложува сопствени финансиски средства за формирање на заедничкиот ИТ-центар, при што начинот на распределбата и покривањето на трошоците кои произлегуваат во текот на постапката за формирање на заедничкиот ИТ-центар со другото правно лице подетално се регулираат преку потпишување на соодветни протоколи.
- (2) Берзата може да вложува сопствени финансиски средства за инвестициското одржување на заедничкиот ИТ-центар, при што начинот на покривањето на трошоците кои произлегуваат од инвестициското одржување подетално се регулираат преку потпишување на соодветни протоколи со другото правно лице.
- (3) Вложувањата од страна на Берзата во материјални и нематеријални средства за потребите на заедничкиот ИТ-центар се евидентираат во книговодстваната евиденација на Берзата сразмерно на вложувања направени согласно став 1 и 2 од овој член.

**Независност на функционирањето на системите за информатичка технологија и
базите на податоци на Берзата
во заедничкиот ИТ-центар
Член 64- д**

(1) Берзата е должна да ги преземе потребните технички мерки со цел да обезбеди дека функционирањето на нејзините системи за информатичка технологија во рамки на заедничкиот ИТ-центар е организирано на начин што овозможува целосна независност и посебност од функционирањето на системите за информатичка технологија на другото правно лице.

(2) Берзата е должна да обезбеди целосна независност и одвоеност на своите бази на податоци и софтверски програми од базите на податоци и софтверските програми на другото правно лице.

(3) Берзата е единствен сопственик на своите бази на податоци и на податоците во истите лоцирани на системите за информатичка технологија во заедничкиот ИТ-центар и ги задржува сите права од интелектуална сопственост на софтверските решенија развиени за потребите на работењето на Берзата.

(4) Берзата останува единствен добавувач на услугите на своите клинети и единствен корисник односно сопственик на лиценците за користење на софтверски апликации за своето работење.

Мерки за заштита од грешки и неовластен пристап

Член 64-ѓ

(1) Берзата ги презема потребните мерки и активности за редовно и периодично одржување на системите за информатичка технологија во заедничкиот ИТ-центар и презема мерки и активности од заштита од грешки во функционирањето на заедничкиот ИТ-центар.

(2) Берзата ги презема потребите мерки за обезбедување на мрежни бариери и правила за пристап до информациите на своите системи за информатичка технологија лоцирани во заедничкиот ИТ-центар.

Одговорност за непречено функционирање на заедничкиот ИТ-центар

Член 64-е

(1) Берзата презема целосна одговорност за непречено функционирање на своите системи за информатичка технологија во заедничкиот ИТ-центар.

(2) Во случај на дефект на системите за информатичка технологија во заедничкиот ИТ-центар поврзани со работењето на БЕСТ системот соодветно се применуваат одредбите од член 69 и член 71 од овие Правила.

Доверливост, безбедност и сигурност на податоците

Член 64-ж

(1) Берзата презема мерки за безбедност на своите системи за информатичка технологија од аспект на заштита на доверливоста на податоците во рамки на функционирањето на заедничкиот ИТ центар.

(2) Берзата применува соодветни технички и организациски мерки за обезбедување на тајност и заштита на обработката на личните податоци во рамки на системите за информатичка технологија во заедничкиот ИТ-центар во согласност со законските и подзаконски акти од областа на заштита на личните податоци, како и во согласност со интерните акти на Берзата за заштита на личните податоци.

(3) Берзата врши следење и анализа на ризиците од процесите кои се превземаат во рамки на заедничкиот ИТ центар и врз основа на извршената проценка ја утврдува потребата, видот и обемот на дополнителните технички и организациски мерки кои е неопходно да бидат преземени заради заштита на податоците во рамки на системите за информатичка технологија во заедничкиот ИТ-центар.

(4) Берзата ја обезбедува потребната хардверска и софтверска заштитна мрежна бариера, како и потребната заштита за сигурност и безбедност на системите за информатичка технологија од неовластени обиди за влез или пробивање на системите.

Одговорно лице Член 64-з

Берзата назначува одговорно лице кое се грижи за координирано и непречено организирање на активностите во врска со формирањето и одржувањето на заедничкиот ИТ-центар.

Х. ПОСТАПКА ВО СЛУЧАЈ НА ДЕФЕКТ НА ФУНКЦИОНИРАЊЕ НА КОМУНИКАЦИСКИТЕ ВОДОВИ ИЛИ БЕСТ СИСТЕМОТ

Начин на обезбедување на комуникација помеѓу членките на Берзата и Берзата Член 65

- (1) Комуникацијата помеѓу членките на Берзата и Берзата се реализира преку единствена комуникациска точка, која е обезбедена преку давател на телекомуникациски услуги, при што Берзата и членките на Берзата поединечно и независно се поврзани со единствената комуникациска точка преку примарен телекомуникациски вод.
- (2) Берзата обезбедува резервен телекомуникациски вод за сопствениот пристап до единствената комуникациска точка од став 1 од овој член.
- (3) Секоја членка на Берзата во рамките на својата деловна политика одлучува дали ќе обезбеди резервен телекомуникациски вод за пристап до единствената комуникациска точка.

Нефункционирање на комуникациските водови помеѓу членките на Берзата и Берзата
Член 66

- (1) Доколку членка на Берзата не може да обезбеди комуникација со Берзата поради нефункционирање на телекомуникацискиот вод помеѓу членката и единствената комуникациска точка или доколку членката од други причини не може да пристапи до единствената комуникациска точка, Берзата, во рамките на своите можности во своите деловни простории, обезбедува пристап до БЕСТ системот за таа членка. Во ваков случај, членката мора да ја извести Берзата во најкраток можен рок за ваквото барање и може да побара задржување на сите свои налози внесени во БЕСТ системот. Во ваков случај, до крајот на работниот ден членката е должна по писмен пат детално да ја извести Берзата за причините кои довеле до неможноста да пристапи до единствената комуникациска точка.
- (2) Во случај на став 1 од овој член, овластените брокери на членката се должни да ги употребуваат своите посебни идентификациони елементи (корисничко име и лозинка) за пристап во БЕСТ системот, да ги применуваат сите вообичаени мерки на заштита при тргувањето и да ги користат сопствените телефонски линии за комуникација со клиентите (мобилни телефони).
- (3) Откако членката ќе заврши со тргувањето на работната станица на Берзата од став 1 на овој член, истата мора правилно да се одјави од БЕСТ системот.

Прекин на тргувањето во БЕСТ системот поради прекин на комуникациските водови на членките
Член 67

Доколку Берзата биде известена, согласно член 66 став 1, дека повеќе од половина од членките кои активно ги користат правата од членство во Берзата не можат да пристапат до единствената комуникациска точка, Берзата времено го прекинува тргувањето во БЕСТ системот. За прекиноот и продолжувањето на тргувањето Берзата благовремено ги известува сите членки и Комисијата за хартии од вредност преку електронска пошта, телефон или телефакс.

Прекин на работата на една членка
Член 68

- (1) Доколку членката на Берзата не може да пристапи во БЕСТ системот поради други причини што не се утврдени во овие Правила, истата мора во најкраток можен рок да ја извести Берзата за тоа.
- (2) Во случај од претходниот став, членката може да побара да и се обезбеди пристап до БЕСТ системот на начин опишан во член 66, став 1 од овие Правила.
- (3) Во случај од став 1 на овој член, членката може да побара задржување на сите свои налози внесени во БЕСТ системот.

Дефект на компјутерската опрема на Берзата на која работи БЕСТ системот, прекин во пристапот на Берзата до единствената комуникациска точка и други непредвидливи околности

Член 69

Доколку дојде до дефект на компјутерската опрема на која работи БЕСТ системот, прекин во пристапот на Берзата до единствената комуникациска точка, како и други непредвидливи околности, тргувањето во БЕСТ системот може да се одложи или запре. За започнувањето или продолжувањето на тргувањето Берзата благовремено ги известува сите членки и Комисијата за хартии од вредност преку електронска пошта, телефон или телефакс.

Пријавување на грешки во БЕСТ системот

Член 70

Заради брзо и ефикасно преземање на мерки од страна на Берзата, сите технички проблеми поврзани со функционирањето на БЕСТ системот се пријавуваат до Берзата преку електронска пошта, телефон или телефакс. Членките на Берзата се должни во најкраток рок да достават подетален опис на воочениот проблем во писмена форма и да соработуваат со Берзата во отстранувањето на проблемот.

Неправилно функционирање на БЕСТ системот

Член 71

(1) Доколку дојде до склучување на берзанска трансакција со определена хартија од вредност поради неправилно функционирање на БЕСТ системот, истата се поништува од страна на Главниот извршен директор на Берзата. За ова Берзата ги известува членките чии налози биле предмет на погрешно склучената трансакција. Берзата за ова ги известува и сите останати членки на Берзата, соодветната институција која ги врши работите на порамнување на трансакциите со хартии од вредност и Комисијата за хартии од вредност.

(2) Членките на Берзата чии налози за тргување биле предмет на погрешно склучената трансакција се должни, по добивањето на известувањето за поништување на истата, самите да ги внесат налозите во БЕСТ системот и да ја ажурираат својата евиденција за налозите.

(3) Доколку поради неправилно функционирање на БЕСТ системот не дојде до склучување на берзанска трансакција со определена хартија од вредност на начин утврден со овие Правила, Берзата ќе преземе активности за надминување на настанатата состојба, имајќи ја предвид природата на истата. Берзата за ова ги известува сите членки на Берзата, соодветната институција која ги врши работите на порамнување на трансакциите со хартии од вредност и Комисијата за хартии од вредност.

XI. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Толкување на правилата

Член 72

- (1) Толкување на овие правила дава Одборот на директори на Берзата со заклучок.
- (2) Главниот извршен директор на Берзата може со општо известување односно упатства до членките да дава појаснување, допрецизирање или упатства и инструкции за постапување согласно овие Правила.
- (3) Во случај на толкување на овие правила, заклучокот на Одборот се доставува до сите членки на Берзата, до Комисијата за хартии од вредност и се објавува на веб страницата на Берзата

Одлуки донесени од страна на Одборот на директори

Член 73

- (1) Одлуките кои што согласно овие Правила ги донесува Одборот на директори, се донесуваат со мнозинство гласови од вкупниот број на членови на Одборот.
- (2) Одлуките кои што согласно овие Правила ги донесува Одборот на директори на Берзата и Главниот извршен директор на Берзата се доставуваат до Комисијата за хартии од вредност.

Стапување во сила на правилата

Член 74

- (1) Овие Правила за тргување започнуваат да се применуваат по добивање на согласност од Комисијата за хартии од вредност и откако ќе се исполнат сите технички и системски услови за непречено функционирање на системот за тргување со хартии од вредност на Берзата, во согласност со новите Правила за тргување.
- (2) Македонска берза АД Скопје е должна најдоцна 5 (пет) дена пред отпочнувањето со примена на овие Правила за тоа да ги извести Комисијата за хартии од вредност, членките на Македонска берза и јавноста.
- (3) После приемот на согласност од Комисијата за хартии од вредност, Одборот на директори на Берзата ќе донесе Одлука за распоред на хартиите од вредност во соодветен режим на тргување согласно член 42 и временскиот распоред за отворањето на пазарот за индивидуални хартии од вредност согласно член 43 од овие Правила. Берзата ќе го објави распоредот на хартиите од вредност во соодветен режим на тргување и временскиот распоред за отворањето на пазарот за индивидуални хартии од вредност најдоцна 5 (пет) дена на тргување пред отпочнувањето со примена на овие Правила.

Член 75

Одредбите од Анекс 1, точка 2, подточка 2.1, став 7 од овие Правила за тргување важат за склучување администраторски блок трансакции со акции издадени и од друштвата за кои во моментот на стапување во сила на Одлуката бр.02-491/1 од 05.04.2013 година за измени и дополнувања на Правилата за тргување постои одлука на Владата на Република Македонија со

која се определени како друштва од особено значење за економијата на Република Македонија, согласно член 95-а, став 2 од Законот за трансформација на претпријатијата со општествен капитал.

Член 76

Членките во рок од 60 дена од денот на давање согласност на Одлуката за измена и дополнување на Правилата за тргување од страна на Комисијата, се должни да ги изготват Процедурите за извршување на “налогот по најповолна цена”.

Одредбите од член 12 став 2 алинеја 8, член 23 став 2, став 3, став 4, став 5 и став 6, член 25, член 30а и член 61 став 1, ќе се применуваат по истекот на рокот од 60 дена утврден во став 1.

Член 77

(1) Активностите кои се преземени од страна на Берзата согласно Договорот за стратегиска соработка во областа на информатичка технологија и човечки ресурси во организационите единици за информатичка технологија на Централниот Депозитар АД Скопје и Македонска берза на хартии од вредност АД Скопје, склучен на 22.03.2018 година се сметаат за активниности преземени во смисла на Глава IX-а од овие Правила и на сите понатамошни активности ќе се применуваат одредбите од оваа Глава.

(2) Мислењето од независно стручно лице во Извештајот за соработка помеѓу Македонска берза АД Скопје и Централниот Депозитар АД Скопје во областа на информатичка технологија од 29.12.2017 година, обезбедено пред започнување на активностите од став 1 на овој член, се смета за исполнување на условот од член 64-в, став 5 од овие Правила.

Одбор на директори

Претседател

Коста Костовски

Анекс 1

Правила за реализација на блок трансакции

1. Општи одредби

- (1) Блок трансакција е трансакција со хартии од вредност која се склучува со посредство на една или повеќе членки на Берзата, на еден од следните начини:
- Како администраторска блок трансакција, со внесување на трансакцијата од страна на Берзата, вон редовното тргување на БЕСТ системот, со претходно пријавување на трансакцијата од страна на членка/и на Берзата; или
 - Како системска блок трансакција, со внесување на блок налози во рамките на редовното тргување со хартии од вредност во БЕСТ системот од страна на членка/и на Берзата.
- (2) Изборот на начинот на реализација на блок трансакцијата, преку администраторска блок трансакција или преку системска блок трансакција го вршат клиентите-учесници во трансакцијата.
- (3) Блок трансакција може да се склучи само со акции.
- (4) Начинот на реализација на блок трансакциите е еднаков за сите акции, без разлика дали истите се тргуваат во режимот на континуирано тргување или во режимот на аукциско тргување.
- (5) Блок трансакција можат да склучат сите членки на Берзата.
- (6) Членките на Берзата водат посебна книга на налози врз основа на која што се склучуваат блок трансакции. Нумерацијата на налозите во оваа книга на налози е независна од нумерацијата на налозите во редовната книга на налози на членката.
- (7) За администраторските блок трансакции не важат ценовните органичувања предвидени во член 55 од овие Правила.
- (8) Цената на блок трансакциите нема да се земе предвид при пресметување на официјалната просечна цена и просечната цена за соодветната хартија од вредност што Берзата ги пресметува согласно овие Правила. Берзата не пресметува официјална просечна и просечна цена за блок трансакции.
- (9) Во случај на ревидирање и поништување на блок трансакции се применуваат одредбите од овие Правила.

2. Администраторска блок трансакција

2.1. Услови за склучување на администраторска блок трансакција

- (1) Администраторска блок трансакција е трансакција со хартии од вредност која се склучува со посредство на една или повеќе членки на Берзата, со внесување на трансакцијата од страна на Берзата, вон редовното тргување на БЕСТ системот.
- (2) Членките на Берзата можат да склучат администраторска блок трансакција единствено доколку вредноста на блок трансакцијата изнесува најмалку 5.000.000,00 денари.
- (3) Исто правно и/или физичко лице (во лично својство или како застапник по закон на правно лице) не може истовремено да се јави и како купувач и како продавач на хартии од вредност во иста администраторска блок трансакција, ниту како истовремен застапник на купувач/и и продавач/и на хартии од вредност во иста администраторска блок трансакција.
- (4) Цената на пријавената администраторска блок трансакција за акциите со кои се тргува на Официјалниот и Пазарот на акционерски друштва со посебни обврски за известување на Берзата не смее да отстапува повеќе од -20%, односно од +40% од пондерираната просечна цена на сите трансакции со тие акции на Берзата во последните 30 трговски денови, вклучувајќи го и денот на тргување во кој се пријавува блок трансакцијата. Доколку со акциите со кои се тргува на Официјалниот и Пазарот на акционерски друштва со посебни обврски за известување на Берзата, предмет на администраторската блок трансакција, не се тргувало во последните 30 трговски денови, вклучувајќи го и денот на тргување во кој се пријавува блок трансакцијата, цената на акциите во администраторската блок трансакција се формира слободно”.
- (5) Цената на пријавената администраторска блок трансакција за акциите со кои се тргува на Слободниот пазар на Берзата не смее да отстапува повеќе од -20% од пондерираната просечна цена на сите трансакции со тие акции на Берзата во последните 15 календарски денови, вклучувајќи го и денот на тргување во кој се пријавува блок трансакцијата. Доколку со акциите со кои се тргува на Слободниот пазар на Берзата, предмет на администраторската блок трансакција, не се тргувало во последните 15 календарски денови, вклучувајќи го и денот на тргување во кој се пријавува блок трансакцијата, цената на акциите во администраторската блок трансакција се формира слободно”.
- (6) На денот на тргување на кој определена акција се уврстува на котација, односно почнува да се тргува на Берзата, без разлика дали е тоа за прв пат или станува збор за промена на состојбата на акцијата во БЕСТ системот, не може да се објави склучена администраторска блок трансакција.
- (7) Одредбите од став 2 и 4 на оваа подточка не се применуваат при склучување на администраторска блок трансакција преку која се продаваат акции во сопственост на Република Македонија и органите на државната власт, како и акциите во сопственост на Фондот на пензиско и инвалидско осигурување на Македонија во случај кога се продаваат во пакет со акции во сопственост на Република Македонија и органите на државната власт, во друштва кои со одлука на Владата на Република Македонија се определени како друштва од особено значење за економијата на Република Македонија, согласно член 95-а, став 2 од Законот за

трансформација на претпријатијата со општествен капитал.

2.2. Начин и постапка за пријавување на администраторска блок трансакција

(1) Откако крајните купувачи и продавачи на хартии од вредност, или нивните застапници ќе склучат договор за купопродажба на акции, во книгата на налози за блок трансакции задолжително ќе се внесат определен број на налози врз основа на кои може да се склучи администраторска блок трансакција.

(2) Крајните купувачи и продавачи на хартии од вредност, или нивните застапници, задолжително потпишуваат налози за тргување кои се внесуваат во посебната книга на налози. Во случај да како купувачи или како продавачи се јават најмалку две лица, важат правилата за користење на групна сметка.

(3) Членката на Берзата која што склучила администраторска блок трансакција е должна да ја пријави таа трансакција на Берзата на посебен образец, пропишан од страна на Главниот извршен директор на Берзата. Образецот се пополнува откако сите детали за трансакцијата ќе и бидат познати на членката на Берзата. Членката на Берзата задолжително го оверува образецот со својот печат и со потпис на одговорното лице во членката на Берзата. Образецот се пополнува во најмалку 2 (два) примероци. Вакви обрасци пополнуваат и членката-продавач и членката-купувач кои склучиле администраторска блок трансакција и ги доставуваат до Берзата. Берзата и доставува на членката доказ за приемот на образецот за пријавување на администраторска блок трансакција. При склучување на администраторска блок трансакција согласно точка 2, подточка 2.1, став 7 од овој Анекс, членката на Берзата е должна до Берзата да ја достави и одлуката на Владата на Република Македонија со која друштвото чии акции се предмет на продажба е утврдено како друштво од особено значење за економијата на Република Македонија.

(4) Членката на Берзата мора да достави до Берзата писмена изјава со која овластува лице/лица за потпишување на обрасците за пријавување на администраторски блок трансакции.

(5) Склучената администраторска блок трансакција, заедно со потребната документација, се пријавува на Берзата во денови на тргување, по официјализирање на денот на тргување, во време определено од Одборот на директори на Берзата за пријавување на администраторски блок трансакции.

(6) Членката на Берзата, заедно со образецот за администраторска блок трансакција од став 3 на оваа точка, задолжително доставува до Берзата и копија од договорот за купопродажба од став 1 на оваа точка. Доколку договорот од која било страна е потпишан од страна на застапник на повеќе лица, до Берзата задолжително се доставува и копија од завереното полномошно /полномошна врз основа на кое/кои што делува застапникот, како и листа на крајните купувачи, односно продавачи во таа блок трансакција. Оваа листа ги содржи најмалку следните елементи: 1) име и презиме (за физичко лице) или назив (за правно лице); 2) матичен број или број на пасош (за домашно или странско физичко лице), односно матичен број или друг регистерски број, со забелешка за каков регистерски број станува збор (за домашно или странско правно лице); 3) број на сметка во ЦДХВ и 4) количина на акции.

(7) Берзата врши проверка на доставената документација за пријавената администраторска блок трансакција, а особено проверува дали се исполнети условите за склучување и пријавување на администраторска блок трансакција.

(8) Доколку при проверката Берзата констатира потреба од дополнителна проверка или дополнување на документација со други документи, има право од членката на Берзата што ја пријавува администраторската блок трансакција да побара такво дополнување или да изврши дополнителна проверка.

2.3. Објавување на администраторска блок трансакција

(1) Берзата ја објавува пријавената администраторска блок трансакција во деновите на тргување, со соодветен внес на блок трансакцијата во БЕСТ системот, следниот ден на тргување по денот на тргување во кој е пријавена администраторската блок трансакција, во време што ќе го определи Одборот на директори на Берзата.

(2) Берзата ја објавува администраторската блок трансакцијата во БЕСТ системот, внесувајќи ги соодветните податоци од образецот за пријавување на администраторска блок трансакција од став 3 точка 2.2. Берзата ја објавува администраторската блок трансакција на начин на кој податоците за блок трансакцијата им се достапни на сите членки на Берзата.

(3) По исклучок од став 2 на оваа точка, Берзата може да не ја објави пријавената администраторска блок трансакција, доколку утврди дека можат да бидат повредени законските прописи и актите на Берзата. Во тој случај, Берзата ја враќа добиената документација до членката/членките, заедно со писмено образложение за причините поради кои е постапено на таков начин. Писменото образложение се доставува до членката/членките најдоцна до крајот на следниот работен ден по денот на пријавување на администраторската блок трансакција. Во овој случај, Берзата ја известува и Комисијата за хартии од вредност, со наведување на причините за необјавување на администраторската блок трансакција.

(4) Во случај поради дополнителни проверки на доставената документација за администраторска блок трансакција Берзата да не може да изврши објавување на оваа трансакција наредниот ден од денот на нејзиното пријавување, Берзата има право по извршувањето на дополнителните проверки да ја објави администраторската блок трансакција наредниот ден на тргување.

(5) Порамнувањето на администраторските блок трансакции склучени на сите пазари на Берзата се врши согласно договорот помеѓу купувачот/купувачите и продавачот/продавачите на хартиите од вредност, согласно принципот испорака наспроти плаќање, но не подолго од два работни дена од денот на објавување на администраторската блок трансакција од страна на Берзата. Порамнувањето не може да се изврши со одложено плаќање.

(6) Секој ден на тргување, Берзата ги објавува следниве податоци за објавениот администраторски блок трансакции со определена акција:

- број на администраторски блок трансакции со определена акција;
- вкупната количина на акции што била предмет на блок трансакцијата/трансакциите;
- највисоката и најниската цена на блок трансакциите; и

– промет во денари од објавените блок трансакции.

(7) Берзата ја известува Комисијата за хартии од вредност за објавените администраторски блок трансакции на крајот на секој ден на тргување.

(8) Берзата по објавувањето на администраторската блок трансакција ги оверува добиените обрасци за блок трансакцијата, задржува еден примерок, а останатите примероци ги враќа на членките што ја пријавиле администраторската блок трансакција.

3. Системска блок трансакција

3.1. Услови за склучување на системска блок трансакција

(1) Системска блок трансакција е трансакција со хартии од вредност која се склучува со посредство на една или повеќе членки на Берзата, со внесување на блок налози во рамките на редовното тргување со хартии од вредност во БЕСТ системот од страна на членките на Берзата.

(2) Членките на Берзата можат да склучат системска блок трансакција единствено доколку вредноста на блок трансакцијата изнесува најмалку 2.000.000 денари и доколку цената на трансакцијата е во рамките на важечките динамички лимити за предметната хартија од вредност.

3.2. Налози за системски блок трансакции

(1) Налозите за системски блок трансакции кои се внесуваат во БЕСТ системот се соодветно означени и издвоени, за да се разликуваат од другите налози во БЕСТ системот.

(2) Блок налозите се разликуваат од другите налози во БЕСТ системот според специјалната ознака која го означува блок налогот и го определува периодот на порамнување.

(3) Налогот за системска блок трансакција е лимитиран налог со дополнителни услови во однос на рокот на важност. Други комбинации на различни видови на налози дефинирани со овие Правила не се дозволени.

(4) Доколку членката на Берзата има налози за системска блок трансакција за купување или продавање под истоветни услови од најмалку две лица, важат правилата за користење на групна сметка.

(5) Задолжителни елементи за внес на налогот за системска блок трансакција се следните:

- вид на налог (куповен или продажен);
- шифра;
- цена на налогот;
- количина на акции;
- период на порамнување;
- вид на сметка;

- број на сметка;
- број на налог.

(6) Налогот за блок кој во БЕСТ системот е внесен без услови во однос на времето на реализација ќе се смета за дневен налог (полето услови во маската за внес на налози не се пополнува или се внесува “Д”).

(7) БЕСТ системот ќе го одбие секој налог за блок кој не ги содржи задолжителните елементи и секој налог за блок чија вредност е помала од минималната вредност одредена за системски блок трансакции. Налозите за системски блок трансакции можат да се внесуваат и по цени надвор од важечките динамички лимити за предметната хартија од вредност, но БЕСТ системот ќе го одбие склучувањето на системска блок трансакција надвор од динамичките лимити.

(8) По внесувањето на налог за системска блок трансакција во БЕСТ системот, БЕСТ системот ќе му додели временска ознака еднаква на времето на внесувањето на налогот. По секое менување на налогот, БЕСТ системот ќе му доделува нова временска ознака на соодветниот налог која одговара на времето на менување на налогот.

(9) Ракување со блок налог е можно до моментот кога налогот е прифатен за склучување на трансакција.

3.3. Начин и постапка за склучување на системска блок трансакција

(1) Системска блок трансакција се иницира со поодделно внесување налози за блок трансакција во БЕСТ системот и преку соодветно одбирање и прифаќање на таквите налози.

(2) Системски блок трансакции не се склучуваат автоматски, туку преку одбирање на некој налог за блок трансакции, и тоа на тој начин што кога цената на избраниот налог за блок трансакции е во рамките на динамичките лимити, трансакцијата ќе биде склучена веднаш откако членката ќе го избере и потврди соодветниот налог.

(3) За системските блок трансакции не се применуваат правилата за подредување на налозите во БЕСТ системот од член 20 на овие Правила.

(4) Потенцијална системска блок трансакција не може да предизвика прекинувачка аукција.

(5) За време на прекинувачка аукција со определена хартија од вредност, не е дозволен внес и прифаќање на блок налози за соодветната хартија од вредност.

АНЕКС 2

ПРАВИЛА

за организирање јавна берзанска аукција на акции во сопственост на државата

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

1. Јавна берзанска аукција

1.1. Јавна берзанска аукција во смисла на овие Правила (во понатамошниот текст: аукција) е постапка во која продавачот според однапред утврдени услови дава понуда за продажба на акции кои се предмет на аукцијата, при што учесниците во аукцијата согласно правилата на аукцијата меѓусебно се наддаваат за купување на акциите.

1.2. Аукциите се одвиваат на посебен берзански сегмент во рамките на електронскиот систем на тргување на Берзата (во понатамошниот текст: БЕСТ систем)

1.3. Купопродажбата на акции по пат на јавни берзански аукции се врши преку два модели, и тоа:

- Модел “сé или ништо” при што акциите се продаваат исклучиво во пакет преку една трансакција; и
- Модел “на парче” при што акциите се продаваат поединечно во количини помали од вкупно понудената количина акции, преку повеќе трансакции.

2. Предмет на аукцијата

2.1. Предмет на аукцијата е државниот капитал во форма на акции во акционерските друштва во Република Македонија во сопственост на Република Македонија и органите на државната власт, кои ги продаваат овластени државни органи, како и акциите во сопственост на Фондот на пензиско и инвалидско осигурување на Македонија.

2.2. Предмет на аукцијата можат да бидат и акции понудени од страна на Народна Банка на Република Македонија и Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија на начин и услови дефинирани со закон.

3. Учесници во аукцијата

3.1. Учесници во аукцијата од продажна страна се овластени државни органи, Фондот на пензиско и инвалидско осигурување на Македонија, Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија и Народната Банка на Република Македонија (во понатамошниот текст: продавачи).

3.2. Учесници во аукцијата од куповна страна се сите заинтересирани домашни и странски правни и физички лица, согласно законските прописи на Република Македонија (во понатамошниот текст: купувачи).

3.3. Учесниците на аукцијата од продажна страна ги застапува Берзата.

3.4. Учесниците на аукцијата од куповна страна ги застапуваат членките на Берзата, учесници во тргувањето.

3.5. Јавната берзанска аукција ќе се смета за успешна доколку на истата од куповна страна се јават најмалку двајца заинтересирани домашни и странски правни и физички лица, согласно законските прописи на Република Македонија.

Во случаите кога Народна банка на Република Македонија, друг овластен државен орган или регулаторен орган (тело) се јавува како продавач, јавната берзанска аукција ќе се смета за успешна ако на неа како купувач се јавува најмалку едно лице кое добило претходна согласност од Народна банка на Република Македонија, друг овластен државен орган или регулаторен орган (тело) во согласност со закон.

Во случај кога Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија се јавува како продавач, јавната берзанска аукција ќе се смета за успешна ако на неа како купувач се јавува најмалку едно лице.

3.6. Во еден ден на одржување на една иста аукција, членките на Берзата од куповна страна за иста акција не смеат за еден ист клиент да употребуваат повеќе од една сметка на хартии од вредност во ЦДХВ.

4. Изразување на цените, количината и моделот за продажба на акциите

4.1. При аукцијата цената се изразува по единица акција во акционерското друштво.

4.2. Цената на акциите се изразува во денари, без децимални места.

4.3. Минималните корекции на цените на акциите се вршат во висина од 1 денар по акција.

4.4. Количината на акции кои се нудат на продажба на јавната берзанска аукција ја утврдуваат продавачите и истата се изразува како природен број.

4.5. Моделот за продажба на акциите преку јавната берзанска аукција го утврдуваат продавачите.

4.6. За овие трансакции не важат општите ценовни ограничувања утврдени во член 55 од овие Правила.

5. Одржување и времетраење на аукцијата

5.1. Јавната берзанска аукција се одржува во денови на тргување на Берзата, согласно барањето на продавачот.

5.2. Времетраењето на одржувањето на аукцијата го одредува Главниот извршен директор на Берзата.

6. Подготовка на аукцијата

6.1. Продавачите на акции ја објавуваат листата на акции кои ќе бидат предмет на аукцијата во средствата за јавно информирање, при што се објавува точниот датум кога акциите ќе се понудат на продажба на аукцијата, количината, моделот за продажба, почетната продажна цена, начинот на плаќање на акциите и бројот на денови колку што ќе трае понудата за продажба.

6.2. Најдоцна три работни дена пред одржување на аукцијата до 15:00 часот, продавачите на акциите проверуваат во Централниот Депозитар за хартии од вредност (во натамошниот текст: ЦДХВ) дали истите се слободни за продажба и доставуваат до Берзата во писмена форма, листа на слободните акции кои треба да бидат предмет на продажба на следната аукција.

6.3. Листата од точка 6.2. мора да ги содржи сите потребни елементи за внес на продажните налози за соодветните акции во БЕСТ системот на Берзата и тоа:

- назив на издавачот на акциите;
- модел за продажба на акциите;
- количина на понудените акции;
- почетна продажна цена на акциите;
- сметка на продавачот во Централниот депозитар на хартии од вредност;
- начин на плаќање на акциите;
- ИСИН број на акциите;
- денот односно временскиот период во кој ќе се даде понудата за продажба на акции.

6.4. Берзата определува шифри на акциите кои се предмет на аукција.

6.5. Берзата ги известува своите членки за акциите што ќе се понудат на продажба, за точниот временски редослед на аукцијата и моделот за продажба на акциите, најдоцна два дена пред одржувањето на аукцијата, преку БЕСТ системот.

6.6. Шифрите на акциите што се нудат на аукцијата се разликуваат меѓу себе во зависност од начинот на плаќање и тоа:

- плаќање во готово - на крајот од шифрата се додава "1";
- плаќање со хартии од вредност издадени од Република Македонија - на крајот од шифрата се додава "2".

II. ПОСТАПКА НА ОДВИВАЊЕ НА ЈАВНА БЕРЗАНСКА АУКЦИЈА ПРИ ПРОДАЖБА НА ПАКЕТИ („СЕ’ ИЛИ НИШТО”)

7.1. На самиот ден на одржување на аукцијата, Берзата како застапник на продавачите на акциите, ги внесува продажните цени и количините за определени акции во БЕСТ системот.

7.2. Аукцијата на акции се одвива во две фази и тоа:

1) фаза на индикација на интерес, во траење од 5 минути;

2) фаза на наддавање, во траење од најмалку 5 минути, при што, доколку во последната минута не дојде до подобрување на најдобрата куповна цена (највисоката цена), се склучува трансакција. Во спротивно, доколку во текот на последната минута од 5-те минути наддавање дојде до промена на најдобрата куповна цена, наддавањето продолжува со нови 5 минути по истекот на претходните 5 минути. Доколку дојде до промена на најдобрата куповна цена во текот на последната минута од новите 5 минути, наддавањето продолжува за дополнителни 5 минути. Ваквиот начин на продолжување на наддавањето може да се случува најмногу во 10 интервали (10 пати по 5 минути). Доколку во текот на било кој интервал од по 5 минути не дојде до промена на најдобрата куповна цена во текот на последната минута од 5-те минути, БЕСТ системот склучува трансакција по последната најдобра куповна цена. Во случај на наддавање во 10 интервали, БЕСТ системот склучува трансакција по најдобрата куповна цена во десеттиот интервал.

7.3. И во фазата на индикација на интерес и во фазата на наддавање БЕСТ системот ги подредува внесените куповни налози од страна на членките на Берзата според следниот приоритет:

а) повисока цена и

б) порано време на внесување на налогот.

7.4. Во текот на аукцијата, членките на Берзата можат да ја видат продажната цена за определена акција внесена од страна на Берзата и куповните налози внесени од другите членки на Берзата.

7.5. Во фазата на индикација на интерес важат следниве правила:

- можат да учествуваат сите членки на Берзата;
- БЕСТ системот ги прифаќа само куповните налози со цени кои се еднакви или повисоки од понудената продажна цена за определена акција;
- при внесот на куповните налози од страна на членките на Берзата не смеат да се употребуваат други дополнителни и/или специјални услови кои се утврдени во Правилата за тргување на Берзата;
- повлекувањето и менувањето на куповните налози во БЕСТ системот во правец на намалување на цената е дозволено само во период од 1 (една) минута по внесувањето на налогот;
- во еден ден на одржување на една иста аукција, членките на Берзата од куповна страна за иста акција не смеат да внесуваат повеќе од еден налог за еден ист клиент;
- БЕСТ системот ќе врши автоматско одбивање на внес односно менување на куповни налози за иста акција за иста сметка на хартии од вредност во ЦДХВ од страна на една или повеќе членки на Берзата доколку во БЕСТ системот веќе постои куповен налог за

таа сметка на хартии од вредност;

- сите куповни налози мораат да гласат на количината на акции на која што гласи внесениот продажен налог од страна на Берзата;
- сите куповни налози задолжително да бидат внесени како дневни налози (полето услови во маската за внес на налози не се пополнува или се внесува "Д");
- може да се употребуваат куповни налози за групна сметка (со минимум 2 купувачи).

7.6. Во фазата на наддавање важат следниве правила:

- можат да учествуваат само оние членки на Берзата кои внеле куповни налози во фазата на индикација на интерес;
- цените на внесените куповни налози во БЕСТ системот може само да се зголемуваат;
- во фазата на наддавање не можат да се внесуваат нови куповни налози.

8. Затворање на аукцијата и избор на најдобра понуда за купување

8.1. Затворањето на аукцијата се случува автоматски при што БЕСТ системот автоматски склучува трансакција со налогот кој е прворангиран согласно критериумите за приоритет наведени во точка 7.3. и согласно начинот на склучување трансакција од точка 7.2, подточка 2.

III. ПОСТАПКА НА ОДВИВАЊЕ НА ЈАВНА БЕРЗАНСКА АУКЦИЈА ПРИ ПРОДАЖБА НА АКЦИИ СО МОЖНОСТ ЗА КУПУВАЊЕ НА ПАРЧЕ

9.1. На самиот ден на одржување на аукцијата, Берзата како застапник на продавачите на акциите, ги внесува продажните цени и количините за определени акции во БЕСТ системот.

9.2. Во ист ден не може да се реализира повеќе од една аукција по парче за иста акција издадена од ист издавач на хартии од вредност.

9.3. Секоја аукција се состои од две фази:

- фаза на внес на куповни налози и
- фаза на склучување на трансакции.

9.4. Фазата на внес на куповни налози од страна на членките на Берзата за определени акции трае од 30 минути до 240 минути во зависност од количината на понудените акции, согласно времетраење што ќе го утврди Главниот извршен директор на Берзата.

9.5. По завршувањето на фазата на внес на куповни налози следува фазата на склучување на трансакции, кога БЕСТ системот врши подредување на внесените куповни налози и склучување на трансакции.

9.6. БЕСТ системот ги подредува внесените куповни налози од страна на членките на Берзата според следниот приоритет:

- а) повисока цена;

б) помала количина;

в) порано време на внесување на налогот.

9.7. Во текот на аукцијата, членките на Берзата можат да ја видат продажната цена за определена акција внесена од страна на Берзата и куповните налози внесени од другите членки на Берзата.

9.8. Во фазата на внес на куповните налози во БЕСТ системот важат следните правила:

- можат да учествуваат сите членки на Берзата;
- БЕСТ системот ги прифаќа само куповните налози со цени кои се еднакви или повисоки од понудената продажна цена за определена акција;
- при внесот на куповните налози од страна на членките на Берзата не смеаат да се употребуваат други дополнителни и/или специјални услови кои се утврдени во Правилата за тргување на Берзата;
- за иста хартија од вредност, во еден ден на одржување на аукција, членките на Берзата можат да внесуваат повеќе од еден налог за еден ист клиент;
- членките на Берзата можат да вршат менување и повлекување на внесените куповни налози;
- во куповниот налог задолжително треба да биде определена количината на акции;
- налозите мораат задолжително да бидат внесени како дневни налози (полето услови во маската за внес на налози не се пополнува или се внесува "Д").

9.9. При аукција на акциите на парче, понудата за продажба на акции на парче може да трае еден или неколку дена, при што доколку рокот за продажба е неколку дена аукцијата трае пократко од објавениот рок само доколку во тој рок се истргува целокупната понудена количина.

10. Затворање на аукцијата и склучување на трансакции

10.1. Во фазата на склучување на трансакции БЕСТ системот автоматски склучува трансакции, согласно редоследот на внесените куповни налози формиран според критериуми за приоритет наведени во точка 9.6. Цената по која се склучува секоја поединечна трансакција е цената на куповниот налог од страна на членката на Берзата на крајот од фазата на внес на налози.

10.2 Склучувањето на трансакции кога аукцијата на акции трае повеќе од еден ден се случува на крајот на секој ден од тргувањето.

IV. ПОРАМНУВАЊЕ И ПРЕГЛЕД НА СКЛУЧЕНИ ТРАНСАКЦИИ

11. Порамнување на трансакциите

11.1. Порамнувањето на трансакциите со хартии од вредност во сопственост на државата се врши согласно условите кои ќе ги одредат институциите надлежни за продажба на овие хартии од вредност и купувачот/купувачите.

11.2. Порамнувањето на трансакциите со акции на јавната берзанска аукција, се извршува согласно Правилата на Централниот депозитар на хартии од вредност и Договорот за соработка помеѓу Берзата и Централниот депозитар на хартии од вредност.

11.3. Периодот на порамнување на трансакциите со акции на јавната берзанска аукција кои се плаќаат во готово е T+2 (два работни дена по денот на склучување на трансакцијата), а за акции кои се плаќаат со хартии од вредност издадени од Република Македонија е T+7 (седум работни дена по денот на склучување на трансакцијата).

12. Преглед на склучени трансакции

12.1. По завршувањето на аукцијата сите членки на Берзата можат да го видат прегледот на склучените трансакции во БЕСТ системот.

АНЕКС 3

ПРАВИЛА

за регулирање на начинот на запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза

1. Запишување на јавно понудени хартии од вредност

1.1. За потребите на овој Анекс, поимот Јавна понуда опфаќа издавање на хартии од вредност на примарниот пазар по пат на јавна понуда и продажба на сопствени акции.

1.2. Запишување на јавно понудени хартии од вредност се врши во постапката на реализирање на Јавна понуда.

1.3. За сите прашања што не се регулирани со овој Анекс важат одредбите од актите на Берзата, Законот за хартии од вредност, Законот за трговски друштва и други релевантни позитивни законски и подзаконски прописи.

2. Предуслови за запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза

2.1 Предуслови за издавачот на хартии од вредност

2.1.1 За запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза потребно е да бидат исполнети следниве услови од страна на издавачот:

- Надлежен орган на издавачот да има донесено акт за издавање на хартии од вредност, односно за отуѓување на сопствени акции (во понатамошниот текст: акт за издавање), во кој акт, покрај останатите задолжителни законски и подзаконски обврски за содржината на истиот, ќе биде предвидено следното:
 - плаќањето на хартиите од вредност да биде исклучиво во пари
 - моделот и начинот на запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза, согласно точка 9 од овој Анекс.
- Издавачот на хартиите од вредност да има потпишано договор за запишување на јавно понудени хартии од вредност со Берзата со кој, меѓу другото, се регулира дека запишувањето ќе се спроведе во согласност со закон, подзаконските акти на Комисијата за хартии од вредност, Актот за издавање, проспектот и актите на Берзата.
- Јавната понуда да е одобрена од Комисијата за хартии од вредност и Решението на Комисијата со кое се дава одобрение за Јавната понуда да е правосилно или конечно.
- Издавачот на хартиите од вредност да има потпишано договор за соработка со членка на Берзата (во понатамошниот текст: членка застапник на издавачот) со кој договор издавачот ќе ја овласти членката на Берзата да го застапува во постапката на запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза.
- Во овластен депозитар да е евидентиран привремен ИСИН за јавно понудените хартии од вредност што се запишуваат преку берза (освен во случај на продажба на сопствени акции).

- Издавачот да има отворено посебна сметка во банка (во понатамошниот текст: акумулациона сметка), која не може да биде користена од страна на издавачот сè додека Јавната понуда не биде успешно завршена согласно со членот 23 од Законот за хартии од вредност.

3.2 Предуслови за членките на Берзата на куповна и продажна страна

3.2.1 За учество на членка на Берзата во запишување на јавно понудени хартии од вредност на продажна страна, потребно е да бидат исполнети следниве услови:

- членката на Берзата да има склучено договор за соработка со издавачот, согласно точка 2.1.1 алинеја 4 од овој Анекс
- членката на Берзата да има право активно да ги користи своите права од членство, односно да има право да го користи БЕСТ системот, да учествува во тргувањето и преку своите брокери со дозвола од Берзата за пристап до БЕСТ системот да склучува берзански трансакции

3.2.2 За учество на членка на Берзата во запишување на јавно понудени хартии од вредност на куповна страна, потребно е да бидат исполнети следните услови:

- членката на Берзата да има право активно да ги користи своите права од членство, односно да има право да го користи БЕСТ системот, да учествува во тргувањето и преку своите брокери со дозвола од Берзата за пристап до БЕСТ системот да склучува берзански трансакции.
- членката на Берзата да обезбеди доволен број на примероци од Проспектот што се користи во Јавната понуда во писмена форма и да ги стави на располагање на сите заинтересирани лица во просториите на членката каде што се врши прием на куповните налози(налози за запишување).

3.3 Предуслови за Берзата

3.3.1 За реализирање на запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза, потребно е Берзата и овластен депозитар да имаат потпишано протокол во кој подетално ќе се регулираат постапките за непречено и ефикасно функционирање на порамнувањето на трансакциите во Јавна понуда, во согласност со закон и актите на Берзата и депозитарот.

3.3.2 Берзата е должна да го обезбеди Проспектот од издавачот што се користи во Јавната понуда во електронска форма.

4. Учесници во запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза

4.1. Учесници во запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза од продажна страна се издавачите на хартиите од вредност во постапката на Јавна понуда (во понатамошниот текст: издавачи).

4.2. Учесници во запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза од куповна страна се сите заинтересирани домашни и странски правни и физички лица, согласно законските прописи на Република Македонија (во понатамошниот текст: купувачи).

4.3. Застапници на купувачите во постапката на запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза се членките на Берзата.

4.4. Застапници на издавачите во постапката на запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза, се членките на Берзата.

4.5. Членките на Берзата од точка 4.3 и 4.4 го реализираат запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза за своите клиенти во согласност со закон, подзаконските акти на Комисијата за хартии од вредност, актите на Берзата и актите на Централниот депозитар за хартии од вредност.

4.6. Берзата го организира запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза во согласност со закон, подзаконските акти на Комисијата за хартии од вредност и актите на Берзата.

5. Изразување на цената и количината на јавно понудени хартии од вредност преку берза

5.1. За изразувањето на цената и количината на јавно понудени хартии од вредност што се запишуваат преку берза важат правилата од член 4, член 5 и член 33 од Правилата за тргување на Берзата.

5.2. По исклучок од точка 5.1, согласно актот за издавање, може да се определи дека количината на хартии од вредност на која гласи 1 (еден) лот може да биде поголема од 1 (еден).

5.3. Количината на јавно понудени хартии од вредност што се запишуваат преку берза се изразува како природен број.

5.4. За овие трансакции не важат општите ценовни ограничувања утврдени во член 55 од овие Правила.

6. Изразување на цената и количината на јавно понудени хартии од вредност преку берза при продажба на сопствени акции

6.1. За изразување на количината на јавно понудени хартии од вредност што се запишуваат преку берза при продажба на сопствени акции важат правилата од член 5 од Правилата за тргување на Берзата.

6.2. По исклучок од точка 6.1, согласно одлуката за продажба на сопствени акции, може да се определи дека количината на акции на која гласи еден лот може да биде поголема од еден.

6.3. Количината на јавно понудени хартии од вредност што се запишуваат преку берза во случај на продажба на сопствени акции се изразува како природен број.

6.4. При продажба на јавно понудени хартии од вредност преку берза во случај на продажба на сопствени акции се применува моделот “на парче”.

6.5. При продажба на јавно понудени хартии од вредност преку берза во случај на продажба на сопствени акции, појдовна цена по која се нудат акциите за продажба е просечната пазарна цена на акциите на издавачот постигната на овластена берза во последните 12 месеци пред донесување на одлуката за продажба на сопствени акции. По исклучок, доколку за акциите на издавачот не е формирана просечна пазарна цена во

последните 12 месеци, односно не е реализирана ниту една трансакција, почетна цена по која може да се понудат за продажба сопствените акции е цената по која се стекнати сопствените акции на друштвото, без оглед на периодот на стекнување.

6.6. Минималната корекција на цена претставува најмалата дозволена промена на цената на хартијата од вредност, по внесување на налогот во системот.

6.7. Корекциите на внесените куповни, односно продажни цени, можат да се вршат во висина од најмалку 1 денар.

6.8. За овие трансакции не важат општите ценовни ограничувања утврдени во член 55 од овие Правила.

7. Одржување и времетраење на запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза

7.1. Запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза се одржува во денови на тргување на Берзата.

7.2. Времетраењето на одржувањето на аукцијата за запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза го одредува Главниот извршен директор на Берзата.

8. Подготовки за запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза

8.1 Издавачот кој има намера да поднесе барање за регистрација на јавно понудените хартии од вредност што се запишуваат преку берза, е должен да го склучи договорот од точка 2.1.1 алинеја 2 од овој Анекс со Берзата, кој договор стапува во сила по одлучувањето за регистрирање, согласно точка 8.5 од овој Анекс.

8.2. За регистрација на јавно понудените хартии од вредност што се запишуваат преку берза барање поднесува членката на Берзата застапник на издавачот која е соодветно за тоа овластена од издавачот. Барањето го поднесува самиот издавач на хартиите од вредност доколку истиот е членка на Берзата.

8.3. Кон барањето за регистрација на хартии од вредност што се запишуваат преку берза се приложуваат:

- копија од Актот за издавање
- копија од решение на Комисијата за хартии од вредност за давање одобрение за Јавната понуда;
- примерок од поканата за запишување и уплата на хартии од вредност во електронска форма;
- проспект, во електронска форма;
- Берзата може да побара и други документи и податоци со цел да се докаже исполнување на барањата од овој Анекс.

8.4. Берзата ги проверува поднесеното барање и приложената документација од аспект на исполнувањето на условите пропишани со овој Анекс, по што одлучува за барањето.

8.5. Берзата ќе одлучи за регистрирање на јавно понудените хартии од вредност што се запишуваат преку берза, по исполнувањето на сите услови од овој Анекс.

8.6. Берзата ќе ги објави информациите за регистрацијата на јавно понудените хартии од вредност што се запишуваат преку берза, проспектот, поканата за запишување и уплата на хартии од вредност и условите на запишувањето на својата веб страница и преку својот електронски систем, 14 календарски дена пред почетокот на запишувањето.

8.7. Информациите за регистрацијата на јавно понудените хартии од вредност што се запишуваат преку берза содржат најмалку:

- назив на издавачот на хартиите од вредност;
- шифра на јавно понудените хартии од вредност што се запишуваат преку берза;
- број на јавно понудените хартии од вредност што се запишуваат преку берза;
- количината на хартии од вредност на која гласи еден лот (доколку во актот за издавање е утврдена количина на хартии од вредност на која гласи еден лот која е различна од 1);
- продажната цена по единица хартија од вредност;
- иницијалниот датум на запишувањето;
- последниот датум до кога е отворена понудата за запишување јавно понудените хартии од вредност преку берза;
- моделот и начинот на запишување на јавно понудените хартии од вредност преку берза.

8.8. Берзата ќе го достави Проспектот во електронска форма до сите членки на Берзата. Членките на Берзата кои ќе учествуваат во запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза се должни да постапат во согласност со точка 3.2.2 алинеја 2 од овој Анекс најдоцна 14 календарски дена пред почетокот на запишувањето.

8.9. Берзата веднаш, но не покасно во рок од 1 (еден) ден ќе го информира Депозитарот за доделената берзанска шифра на јавно понудените хартии од вредност, за иницијалниот датум на запишувањето како и за последниот датум кога е отворена понудата за запишување јавно понудените хартии од вредност преку берза.

9. Начин и услови на одвивање на запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза

9.1. При реализацијата на запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза, членките на Берзата преку кои ќе се врши запишувањето се должни да постапуваат во согласност со овие Правила и другите акти на Берзата.

9.2. Налозите за запишување на хартии од вредност во постапката на запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза се водат во редовната книга на налози на членката.

9.3. Во текот на запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза, членките на Берзата можат да ја видат количината и цената на внесениот продажен налог, како и количините и цените на внесените куповни налози.

ПОСТАПКА НА ОДВИВАЊЕ НА ЗАПИШУВАЊЕТО НА ЈАВНО ПОНУДЕНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ПРЕКУ БЕРЗА ПО МОДЕЛ НА ФИКСНА ЦЕНА

9.4. Запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза при кое издавачот дефинира фиксна цена, може да се одвива на еден од следните три начини во зависност од приоритетот при подредувањето на налозите, којшто го избира издавачот во актот за издавање:

- давање приоритет на налози со порано време на внес на налог,
- давање приоритет на налози со помала количина и порано време на внес на налог,
- давање приоритет на налози со поголема количина и порано време на внес на налог.

ВНЕС НА ПРОДАЖЕН НАЛОГ

9.5. Запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза започнува со внесување на продажен налог од страна на членката на Берзата застапник на издавачот, на иницијалниот ден на запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза, во фазата на внес на продажен налог.

9.6. Ниту една друга членка на Берзата освен членката на Берзата застапник на издавачот, во ниту еден момент не смее да внесе продажен налог за запишувањето на јавно понудените хартии од вредност преку берза.

ВНЕС НА КУПОВНИ НАЛОЗИ И ПОДРЕДУВАЊЕ НА НАЛОЗИТЕ

9.7. Фазата на внес на куповни налози трае од 30 минути до 240 минути, во зависност од количината на понудените хартии од вредност, согласно времетраење што ќе го утврди Главниот извршен директор на Берзата.

9.8. За фазата на внес на куповните налози во БЕСТ системот важат следните правила:

- можат да учествуваат сите членки на Берзата;
- БЕСТ системот ги прифаќа само куповните налози со цени кои се еднакви на понудената продажна цена за определена хартија од вредност;
- членките на Берзата куповните налози ги внесуваат само како дневни налози (полето услови во маската за внес на налози не се пополнува или се внесува "Д");
- при внесот на куповните налози од страна на членките на Берзата не смеаат да се употребуваат други дополнителни и/или специјални услови кои се утврдени во Правилата за тргување на Берзата;
- членките на Берзата можат да вршат менување и повлекување на внесените куповни налози;
- во куповните налози задолжително треба да биде определена количината на хартии од вредност што се предмет на запишување.

9.9. При давање приоритет на налози со порано време на внес на налог БЕСТ системот ги подредува внесените куповни налози од страна на членките на Берзата на тој начин што приоритет добива налогот кој има порано време на внесување.

9.10 При давање приоритет на налози со помала количина и порано време на внес на налог БЕСТ системот ги подредува внесените куповни налози од страна на членките на Берзата на тој начин што приоритет добива налогот кој има помала количина, а при еднаква количина приоритет добива налогот со порано време на внесување.

9.11. При давање приоритет на налози со поголема количина и порано време на внес на налог БЕСТ системот ги подредува внесените куповни налози од страна на членките на Берзата на тој начин што приоритет добива налогот кој има поголема количина, а при еднаква количина приоритет добива налогот со порано време на внесување.

СКЛУЧУВАЊЕ НА ТРАНСАКЦИИ

9.12. Склучувањето на трансакции се случува по цена од продажниот налог, веднаш по истекот на времето за внес на куповни налози, при што БЕСТ системот склучува трансакции според извршеното подредување на налозите, сè додека не се истроши количината на куповните налози или на продажниот налог.

9.13. Системот за тргување ќе регистрира трансакции во фазата на склучување трансакции, на крајот од секој трговски ден, сè до истрошувањето на понудената количина. По завршувањето на запишувањето во тековниот ден, незапишаната количина од налогот за продажба ќе биде пренесена за запишување во наредниот трговски ден, сè до истекот на рокот на Јавната понуда или до комплетното реализирање на Јавната понуда.

ПОСТАПКА НА ОДВИВАЊЕ НА ЗАПИШУВАЊЕТО НА ЈАВНО ПОНУДЕНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ПРЕКУ БЕРЗА ПО МОДЕЛ НА ОДРЕДУВАЊЕ НА МИНИМАЛНА ЦЕНА

9.14. Запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза при која издавачот дефинира минимална цена, може да се одвива на еден од следните три начини во зависност од приоритетот при подредувањето на налозите, којшто го избира издавачот во актот за издавање:

- давање приоритет на налози со повисока цена и порано време на внес на налог;
- давање приоритет на налози со повисока цена, помала количина и порано време на внес на налог;
- давање приоритет на налози со повисока цена, поголема количина и порано време на внес на налог.

ВНЕС НА ПРОДАЖЕН НАЛОГ

9.15. Запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза започнува со внесување на продажен налог од страна на членката на Берзата застапник на издавачот, на иницијалниот ден на запишувањето на јавно понудени хартии од вредност преку берза, во фазата на внес на продажен налог.

9.16. Ниту една друга членка на Берзата освен членката на Берзата застапник на издавачот, во ниту еден момент не смее да внесе продажен налог за запишувањето на јавно понудените хартии од вредност преку берза.

ВНЕС НА КУПОВНИ НАЛОЗИ И ПОДРЕДУВАЊЕ НА НАЛОЗИТЕ

9.17. Фазата на внес на куповни налози трае од 30 минути до 240 минути во зависност од количината на понудените хартии од вредност, согласно времетраење што ќе го утврди Главниот извршен директор на Берзата.

9.18. За фазата на внес на куповните налози во БЕСТ системот важат следните правила:

- можат да учествуваат сите членки на Берзата;
- БЕСТ системот ги прифаќа само куповните налози со цени кои се еднакви или повисоки од понудената продажна цена за определена хартија од вредност;

- членките на Берзата куповните налози ги внесуваат само како дневни налози (полето услови во маската за внес на налози не се пополнува или се внесува "Д");
- при внесот на куповните налози од страна на членките на Берзата не смеаат да се употребуваат други дополнителни и/или специјални услови кои се утврдени во Правилата за тргување на Берзата;
- членките на Берзата можат да вршат менување и повлекување на внесените куповни налози;
- во куповните налози задолжително треба да биде определена количината на хартии од вредност што се предмет на запишување.

9.19. При давање приоритет на налози со повисока цена и порано време на внес на налог БЕСТ системот ги подредува внесените куповни налози од страна на членките на Берзата на тој начин што приоритет добива налогот кој има повисока цена, а при еднаква цена приоритет добива налогот со порано време на внесување.

9.20 При давање приоритет на налози со повисока цена, помала количина и порано време на внес на налогот, БЕСТ системот ги подредува внесените куповни налози од страна на членките на Берзата на тој начин што приоритет добива налогот кој има повисока цена, при еднаква цена приоритет добива налогот со помала количина, а при еднаква цена и количина приоритет добива налогот со порано време на внесување.

9.21. При давање приоритет на налози со повисока цена, поголема количина и порано време на внес на налогот, БЕСТ системот ги подредува внесените куповни налози од страна на членките на Берзата на тој начин што приоритет добива налогот кој има повисока цена, при еднаква цена приоритет добива налогот со поголема количина, а при еднаква цена и количина приоритет добива налогот со порано време на внесување.

СКЛУЧУВАЊЕ НА ТРАНСАКЦИИ

9.22. Склучувањето на трансакции се случува по цена од внесените куповни налози, веднаш по истекот на времето за внес на куповни налози, при што БЕСТ системот склучува трансакции според извршеното подредување на налозите, сè додека не се истроши количината на куповните налози или на продажниот налог.

9.23. Системот за тргување ќе регистрира трансакции во фазата на склучување трансакции, на крајот од секој трговски ден, сè до истрошувањето на понудената количина. По завршувањето на запишувањето во тековниот ден, незапишаната количина од налогот за продажба ќе биде пренесена за запишување во наредниот трговски ден, сè до истекот на рокот на Јавната понуда или до комплетното реализирање на Јавната понуда.

10. Утврдување, објавување и испраќање на податоци за порамнување на трансакциите

10.1. Берзата врши утврдување на трансакциите, при што под утврдување, за секоја трансакција се подразбира идентификација на членките кои ја склучиле трансакцијата, идентификација на хартијата од вредност која била предмет на трансакцијата, количината на хартии од вредност во трансакцијата и цената по која е склучена трансакцијата.

10.2. Берзата објавува дневно известување за реализирани количини и цени на запишани хартии од вредност во постапката на запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза.

10.3. По регистрирањето на трансакциите во БЕСТ системот и нивното утврдување, Берзата на овластениот депозитар му доставува извештај на склучени трансакции при запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза, во кој се наведува и планираниот датум на порамнување за сите трансакции од одредена Јавна понуда.

10.4. Членките на Берзата од точка 4.3 одговараат за сите налози за купување на хартии од вредност во постапката на запишување на јавно понудени хартии од вредност преку берза, за кои клиентите во утврдениот рок нема да ги уплатат потребните парични средства.

АНЕКС 4

ПРАВИЛА

за организирање јавна берзанска аукција на акции при продажба на големи пакети на акции

1. Јавна берзанска аукција

1.1. Јавна берзанска аукција во смисла на правилата од овој Анекс (во понатамошниот текст: аукција) е постапка во која продавачот според однапред утврдени услови дава понуда за продажба на акции кои се предмет на аукцијата, при што учесниците во аукцијата согласно правилата на аукцијата меѓусебно се наддаваат за купување на акциите.

1.2. Аукциите се одвиваат на посебен берзански сегмент во рамките на електронскиот систем на тргување на Берзата “Сегмент за пакети на акции”.

1.3. Купопродажбата на акции по пат на јавни берзански аукции на Сегментот за пакети на акции се врши:

- преку моделот “продажба на парче” при што акциите се продаваат поединечно во количини помали или еднакви на вкупно понудената количина акции, преку една или повеќе трансакции или
- преку моделот “сè или ништо” при што целата понудена количина на акции се продаваат во пакет, преку една трансакција.

2. Предмет на аукцијата

2.1. Предмет на аукцијата се акции кои ги продава еден сопственик или повеќе сопственици кои заеднички ги нудат акциите, при што услов за организирање на аукција е почетната продажна вредност на налогот за продажба на акциите да изнесува најмалку 5.000.000 денари.

2.2. Во случај на продажба на акции од повеќе продавачи потребно е нивниот заеднички настап да е уреден со договор, при што во договорот треба да се дефинира како ќе се врши распределбата на средствата од продадените акции и распределбата на непродадената количина на акции доколку не се продаде целокупната понудена количина.

2.3. Предмет на аукција можат да бидат хартии од вредност котирали на Официјалниот Пазар или регистрирани на Редовниот Пазар на Берзата.

3. Учесници во аукцијата.

3.1. Учесници во аукцијата од продажна страна се еден или повеќе сопственици на хартии од вредност кои се определиле акциите да ги понудат за продажба по пат на аукција (во понатамошниот текст: продавачи).

3.2. Учесници во аукцијата од куповна страна се сите заинтересирани домашни и странски правни и физички лица, согласно законските прописи на Република Македонија (во понатамошниот текст: купувачи).

3.3. Учесниците на аукцијата од куповна и продажна страна ги застапуваат членките на Берзата.

4. Изразување на цената и количината

4.1. При аукцијата цената се изразува по единица акција.

4.2. Цената на акциите се изразува во денари, без децимални места.

4.3. Минималните корекции на цените на акциите се вршат во висина од 1 денар по акција.

4.4. Количината на акции кои се нудат на продажба на јавната берзанска аукција ја утврдуваат продавачите и истата се изразува како природен број.

4.5. За трансакциите со овие акции не важат општите ценовни ограничувања утврдени во член 55 од овие Правила.

5. Одржување и времетраење на аукцијата

5.1. Јавната берзанска аукција се одржува во денови на тргување на Берзата.

5.1. Времетраењето на одржувањето на аукцијата го одредува Главниот извршен директор на Берзата.

6. Подготовка на аукцијата

6.1. Членката на Берзата која ги застапува продавачите на акции доставува барање до Берзата за организирање аукција.

6.2. Во барањето се наведени следните податоци:

- акциите кои ќе бидат предмет на аукцијата;
- шифра за тргување на акциите кои ќе бидат предмет на тргување на аукцијата;
- името на членката на Берзата која ги застапува продавачите на акции;
- шифрата на членката на Берзата која ги застапува продавачите на акции;
- имиња на продавачите на акции (задолжително доколку членката на берзата се јавува како продавач на акциите-принципал, а опционо за сите останати продавачи на акции);
- датумот кога акциите ќе се понудат на продажба на аукцијата, кој е најрано петтиот ден на тргување од денот на поднесувањето на барањето;
- количината на понудените акции;
- почетната продажна цена на една акција;
- процентот од основната главнина на друштвото што е предмет на продажба;
- избраниот модел за продажба на акциите.

6.3. Доколку почетната продажна цена на акциите наведена во поднесеното барање отстапува за повеќе или помалку од 10% од последната просечната цена на тргување на редовното тргување, во прилог кон барањето, членката на Берзата која ги застапува продавачите на акции задолжително го доставува и налогот за продажба на акциите даден од продавачите на акциите, како и изјава од продавачите на акциите во која тие изјавуваат дека се запознаени дека цената наведена во налогот за продажба на акциите отстапува за повеќе или помалку од 10% од последната просечната цена на тргување со предметните акции.

6.4. Берзата го проверува поднесеното барање за продажба на акциите, а особено проверува дали се исполнети условите за организирање на аукцијата од точката 2.1. на овој Анекс.

6.5. Доколку се исполнети условите од точката 2.1., Берзата определува шифра за акциите кои ќе бидат предмет на аукција и ги известува своите членки и јавноста за називот и шифрата на акциите што ќе се понудат на продажба и за други информации наведени во барањето, најдоцна два дена пред одржувањето на аукцијата, преку БЕСТ системот и на интернет страницата на Берзата.

6.6. Повлекување на поднесеното барање за продажба на акции, по правило, може да се изврши најдоцна вториот ден после денот на поднесување на барањето. Во тој случај Берзата ги известува своите членки и јавноста за откажувањето на продажбата и доставува фотокопии од целокупната документација до Комисијата за хартии од вредност.

7. Постапка на одвивање на јавната берзанска аукција при моделот “продажба на парче”

7.1. На самиот ден на одржување на аукцијата, членката на Берзата - застапник на продавачите на акциите, ги внесува продажните цени и количините за определените акции во БЕСТ системот.

7.2. Во ист ден не може да се реализира повеќе од една аукција по парче за иста акција издадена од ист издавач на хартии од вредност.

7.3. Секоја аукција се состои од две фази:

- фаза на внес на куповни налози и
- фаза на склучување на трансакции.

7.4. Фазата на внес на куповни налози од страна на членките на Берзата за определени акции трае од 30 минути до 240 минути во зависност од количината на понудените акции, согласно времетраење што ќе го утврди Главниот извршен директор на Берзата.

7.5. По завршувањето на фазата на внес на куповни налози следува фазата на склучување на трансакции, кога БЕСТ системот врши подредување на внесените куповни налози и склучување на трансакции.

7.6. БЕСТ системот ги подредува внесените куповни налози од страна на членките на Берзата според следниот приоритет:

- а) повисока цена;

б) во рамките на иста цена, порано време на внесување на налогот.

7.7. Во текот на аукцијата, членките на Берзата можат да ја видат продажната цена за акциите што се предмет на аукција и куповните налози внесени од другите членки на Берзата.

7.8. Во фазата на внес на куповните налози во БЕСТ системот важат следните правила:

- можат да учествуваат сите членки на Берзата;
- БЕСТ системот ги прифаќа само куповните налози со цени кои се еднакви или повисоки од понудената продажна цена за определена акција;
- при внесот на куповните налози од страна на членките на Берзата не смеаат да се употребуваат други дополнителни и/или специјални услови кои се утврдени во овие Правила;
- членките на Берзата можат да вршат менување и повлекување на внесените куповни налози;
- во куповниот налог задолжително треба да биде определена количината на акции;
- налозите мораат задолжително да бидат внесени како дневни налози (полето услови во маската за внес на налози не се пополнува или се внесува "Д").

7.9. Во фазата на склучување на трансакции БЕСТ системот автоматски склучува трансакции, согласно редоследот на внесените куповни налози формиран според критериуми за приоритет наведени во точка 7.6. Цената по која се склучува секоја поединечна трансакција е цената на куповниот налог од страна на членката на Берзата на крајот од фазата на внес на налози.

8. Постапка на одвивање на јавната берзанска аукција при моделот “сé или ништо”

8.1 На самиот ден на одржување на аукцијата, членката на Берзата - застапник на продавачите на акциите, ги внесува продажните цени и количините за определени акции во БЕСТ системот.

8.2 Аукцијата на акции се одвива во две фази и тоа:

1) фаза на индикација на интерес, во траење од 5 минути;

2) фаза на наддавање, во траење од најмалку 5 минути, при што, доколку во последната минута не дојде до подобрување на најдобрата куповна цена (највисоката цена), се склучува трансакција. Во спротивно, доколку во текот на последната минута од 5-те минути наддавање дојде до промена на најдобрата куповна цена, наддавањето продолжува со нови 5 минути по истекот на претходните 5 минути. Доколку дојде до промена на најдобрата куповна цена во текот на последната минута од новите 5 минути, наддавањето продолжува за дополнителни 5 минути. Ваквиот начин на продолжување на наддавањето може да се случува најмногу во 10 интервали (10 пати по 5 минути). Доколку во текот на било кој интервал од по 5 минути не дојде до промена на најдобрата куповна цена во текот на последната минута од 5-те минути, БЕСТ системот склучува трансакција по последната најдобра куповна цена. Во случај на наддавање во 10 интервали, БЕСТ системот склучува трансакција по најдобрата куповна цена во десеттиот интервал.

8.3. И во фазата на индикација на интерес и во фазата на наддавање БЕСТ системот ги подредува внесените куповни налози од страна на членките на Берзата според следниот приоритет:

а) повисока цена и

б) порано време на внесување на налогот.

8.4. Во текот на аукцијата, членките на Берзата можат да ја видат продажната цена за определена акција внесена од страна на Берзата и куповните налози внесени од другите членки на Берзата.

8.5. Во фазата на индикација на интерес важат следниве правила:

- можат да учествуваат сите членки на Берзата;
- БЕСТ системот ги прифаќа само куповните налози со цени кои се еднакви или повисоки од понудената продажна цена за определена акција;
- при внесот на куповните налози од страна на членките на Берзата не смеат да се употребуваат други дополнителни и/или специјални услови кои се утврдени во овие Правила;
- повлекувањето и менувањето на куповните налози во БЕСТ системот во правец на намалување на цената е дозволено само во период од 1 (една) минута по внесувањето на налогот;
- во еден ден на одржување на една иста аукција, членките на Берзата од куповна страна за иста акција не смеат да внесуваат повеќе од еден налог за еден ист клиент;
- БЕСТ системот ќе врши автоматско одбивање на внес односно менување на куповни налози за иста акција за иста сметка на хартии од вредност во ЦДХВ од страна на една или повеќе членки на Берзата доколку во БЕСТ системот веќе постои куповен налог за таа сметка на хартии од вредност;
- сите куповни налози мораат да гласат на количината на акции на која што гласи внесениот продажен налог од страна на Берзата;
- сите куповни налози задолжително да бидат внесени како дневни налози (полето услови во маската за внес на налози не се пополнува или се внесува "Д");
- може да се употребуваат куповни налози за групна сметка (со минимум 2 купувачи).

8.6. Во фазата на наддавање важат следниве правила:

- можат да учествуваат само оние членки на Берзата кои внеле куповни налози во фазата на индикација на интерес;
- цените на внесените куповни налози во БЕСТ системот може само да се зголемуваат;
- во фазата на наддавање не можат да се внесуваат нови куповни налози.

8.7. Затворањето на аукцијата се случува автоматски при што БЕСТ системот автоматски склучува трансакција со налогот кој е прворангиран согласно критериумите за приоритет наведени во точка 8.3. и согласно начинот на склучување трансакција од точка 8.2, подточка 2.

9. Утврдување и порамнување на трансакциите

9.1. Утврдувањето и порамнувањето на трансакциите со акции на јавната берзанска аукција, се извршува согласно Законот за хартии од вредност и правилата на овластениот депозитар на хартии од вредност.

10. Преглед на склучени трансакции, цени и ценовни ограничувања

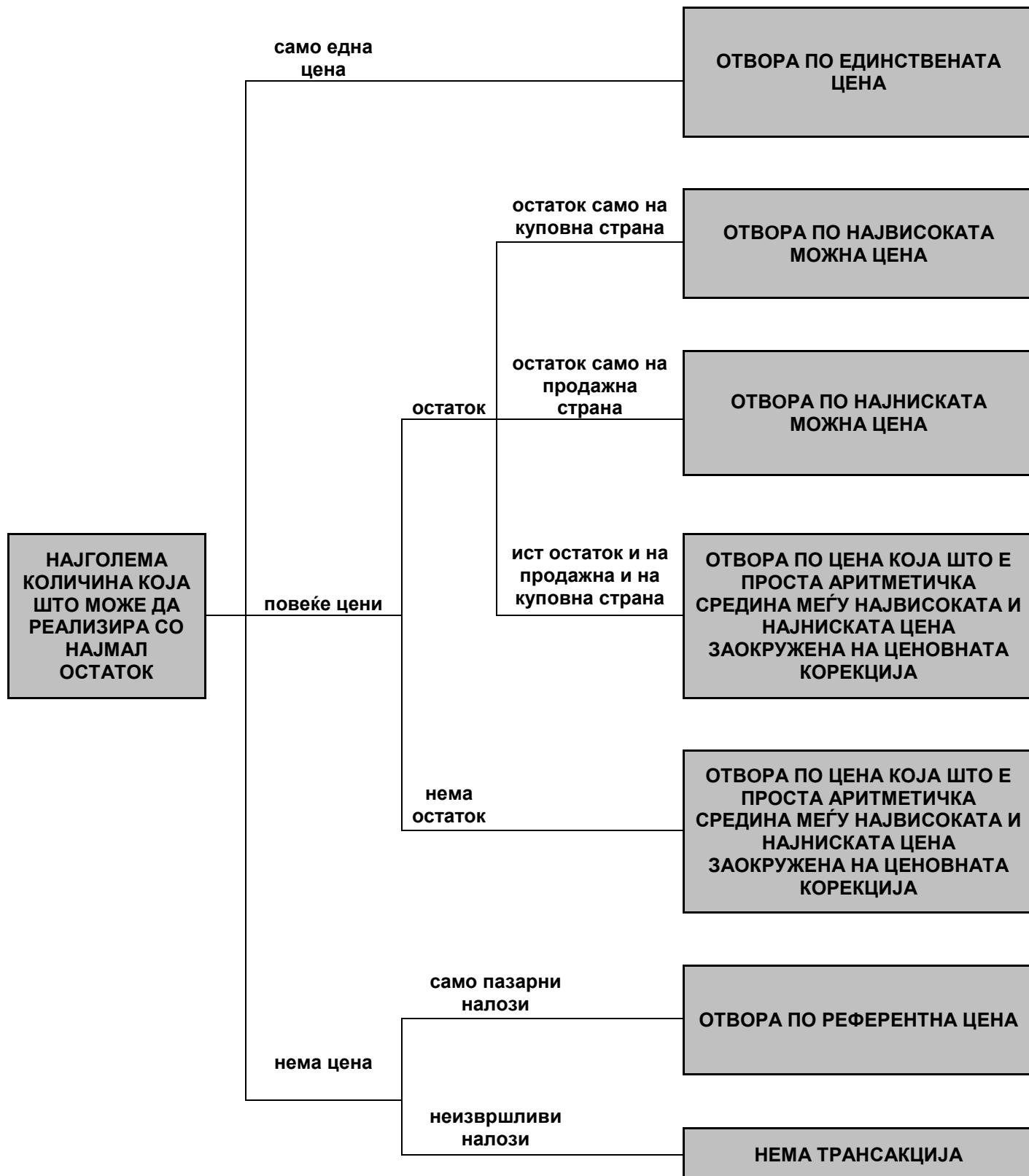
10.1. По завршувањето на аукцијата сите членки на Берзата можат да го видат прегледот на склучените трансакции во БЕСТ системот.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1: Можност за внесување на налози во БЕСТ систем со преглед на фазите на пазарот

ВИД НА НАЛОГ	РЕЖИМ НА КОНТИНУИРАНО ТРГУВАЊЕ				РЕЖИМ НА АУКЦИСКО ТРГУВАЊЕ			
	ЗАТВОРЕН ПАЗАР	ФАЗА ПРЕД ТРГУВАЊЕ	ГЛАВНА ТРГОВСКА ФАЗА	ЗАТВОРЕН ПАЗАР	ЗАТВОРЕН ПАЗАР	ФАЗА ПРЕД ТРГУВАЊЕ	ФАЗА НА ДОПОЛНИТЕЛНО ТРГУВАЊЕ	ЗАТВОРЕН ПАЗАР
ПАЗАРЕН		+	+					
ЛИМИТИРАН		+	+			+		
ИЗВРШИ ИЛИ ОТКАЖИ							+	
НАЛОГ СО СКРИЕНА КОЛИЧИНА		+	+					
СЕ ИЛИ НИШТО			+					

Прилог 2: Формирање на аукциска цена

ИЗБОР НА ПАЗАРНИ СИТУАЦИИ

Промена на временската ознака на налогот

Пример # 01: Промена на цена на налог (намалување на цена)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	50	101							
				b	20	100							

Промени налог “a” – Налог “a”: Купи 50 по цена од 100.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				b	20	100							
				a	50	100							

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА

Пример # 02: Промена на цена на налог (зголемување на цена)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				b	50	101							
				a	20	100							

Промени налог “a” – Налог “a”: Купи 20 по цена од 101.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				b	50	101							
				a	20	101							

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА

Пример # 03: Промена на вид на налог (од лимитиран во пазарен)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	50	101							
				b	20	100							

Промени налог “a” – Налог “a”: Купи 50 по пазарна цена.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	50	пазарн а							
				b	20	100							

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА

Пример # 04: Промена на вид на налог (од пазарен во лимитиран)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	50	пазарн а							
				b	20	100							

Промени налог “a” – Налог “a”: Купи 50 по цена од 100.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				b	20	100							
				a	50	100							

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА

Пример # 05: Промена на количина на налог (зголемување)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	1,000	100							
				b	500	100							

Промени налог “a” – Налог “a”: Купи 50,000 по цена од 100.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				b	500	100							
				a	50,000	100							

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА

Пример # 06: Промена на количина на налог (намалување)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10,000	99							
				b	5,000	99							

Промени налог “a” – Налог “a”: Купи 200 по цена од 99.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	200	99							
				b	5,000	99							

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА

Пример # 07: Промена на количина на налог (од видлива во скриена)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН Λ	#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕН Λ	КОЛ.	#N	ЦЕН Λ	КОЛ.	СУ	#N
				a	90h240	100							
				b	500	100							

Промени налог “a” – Налог “a”: Купи 80h250 по цена од 100.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН Λ	#N	КОЛ.	КУП.	ПРО.	КОЛ.	#N	ЦЕН Λ	КОЛ.	СУ	#N
				a	80h250	100							
				b	500	100							

ТРАНСАКЦИ И		КОЛИЧИН Λ	ЦЕНА

Пример # 08: Промена на количина на налог (од скриена во видлива)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН Λ	#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕН Λ	КОЛ.	#N	ЦЕН Λ	КОЛ.	СУ	#N
				a	800h10.00 0	100							
				b	500	100							

Промени налог “a” – Налог “a”: Купи 1.800h9.000 по цена од 100.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН Λ	#N	КОЛ.	ЦЕН Λ	ЦЕН Λ	КОЛ.	#N	ЦЕН Λ	КОЛ.	СУ	#N
				b	500	100							
				a	1.800h9.00 0	100							

ТРАНСАКЦИ И		КОЛИЧИН Λ	ЦЕНА

Пример # 09: Промена на додаточни услови за време на извршување

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	100	100							
				b	500	100							

Промени налог “а” – Налог “а”: Купи 100 по цена од 100 на 15/09/2008.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	100	100							
				b	500	100							

ТРАНСАКЦИ И		КОЛИЧИН А	ЦЕНА

Пример # 10: Промена на број на налог

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10.000	99							
				b	5.000	99							

Промени налог – Налог “а”: Купи 10.000 по цена од 99, промена на број на налог.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				b	5.000	99							
				a	10.000	99							

ТРАНСАКЦИ И		КОЛИЧИН А	ЦЕНА

Пример # 11: Промена на специјални услови за извршување (е додаден)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	900	101							
				b	10.000	100							

Промени налог – Налог “b”: Купи 10.000 по цена од 100 – СН.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	900	101							

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА

Пример # 12: Промена на статус на налог

Ако статусот на налогот е променет од страна на системот (од активен во неактивен, или обратно), налогот не добива нова временска ознака.

Пример # 13: Пуштање на налог

Кога налогот е пуштен, тој добива нова временска ознака.

Извршување на трансакции со пазарен налог

Пример # 01: На пазарот има само пазарен налог

Почетна состојба Референтна цена = 100

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10	пазарн а							

Налог “b”: Продај 10 по пазарна цена.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕНА	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N

ТРАНСАКЦИ И		КОЛИЧИ НА	ЦЕНА
a	b	10	100

Пример# 02: Пазарен налог и лимитиран налог

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕ НА	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10	пазарн а							
				b	10	100							

Налог “с”: Продај 10 по пазарна цена.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕ НА	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				b	10	100							

ТРАНСАКЦИ И		КОЛИЧИНА	ЦЕНА
a	c	10	101

Пример# 03: Пазарен налог и лимитиран налог

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							пазарн а	10	a				
							100	10	b				

Налог “с”: Купи 10 по пазарна цена.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							100	10	b				

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА
с	а	10	99

Пример # 04: Лимитиран налог

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				а	10	100							

Налог “б”: Продај 10 по пазарна цена.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА
а	б	10	100

Пример # 05: Нема налози на спротивната страна

Почетна состојба Референтна цена = 100

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N

Налог “а”: Продај 10 по пазарна цена.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							пазарн а	10	а				

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА

Пример # 06: Нема налози на спротивната страна (референтната цена не е формирана)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕ НА	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N

Налог “а”: Купи 10 по пазарна цена.

Прикажано во логот: Откажано е извршувањето на барањето. Референтната цена не е наведена. Внес на налогот не е дозволен(цената мора да биде наведена).

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N

ТРАНСАКЦИ И	КОЛИЧИН А	ЦЕНА

Пример # 07: На пазарот има само пазарен налог

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕН А	КО Л.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				а	10	пазарн а							

Налог “б”: Продај 10 по цена од 100 – СН.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N

ТРАНСАКЦИ И	КОЛИЧИН А	ЦЕНА
а	б	10
		100

Пример # 08: Налог со скриена количинаПочетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	80h160	100							

Налог “b”: Продај 100 по пазарна цена.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	60h80	100							

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
a	b	80	100
a	b	20	100

Извршување на трансакции со лимитирани налози**Пример # 01: На пазарот има само пазарен налог**Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10	пазарн а							

Налог “b”: Продај 10 по цена од 100.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
a	b	10	100

Пример # 02: На пазарот има само лимитиран налог (Нај. Куп. Цена $\geq$ Нај. Прод. Цена)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10	102							

Налог “b”: Продај 10 по цена од 100.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
a	b	10	102

Пример # 03: На пазарот има само лимитиран налог (Нај. Куп. Цена $<$ Нај. Прод. Цена)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10	100							

Налог “b”: Продај 10 по цена од 102.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10	100	102	10	b				

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА

Пример # 04: На пазарот има пазарен и лимитиран налог (цената на внесениот продажен налог $\leq$ Нај. Куп. Цена)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				b	10	пазарн а							
				a	10	100							

Налог “с”: Продај 10 по цена од 99.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10	100							

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
b	c	10	101

Пример # 05: На пазарот има пазарен и лимитиран налог (цена на внесениот продажен налог $>$ Нај. Куп. Цена)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				b	10	пазарн а							
				a	10	100							

Налог “с”: Продај 10 по цена од 102.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10	100							

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
b	c	10	102

Пример# 06: На пазарот има пазарни и лимитирани налози (цена на внесениот куповен налог < Нај. Прод. Цена)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							пазарн а	10	b				
							100	10	a				

Налог “с”: Купи 10 по цена од 98.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							100	10	a				

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
b	c	10	98

Пример # 07: На пазарот има пазарни и лимитирани налози (цената на внесениот куповен лимитиран налог ≥ Нај. Прод. Цена)

Почетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							пазарн а	10	b				
							100	10	a				

Налог “с”: Купи 10 по цена од 101.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							100	10	a				

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
c	b	10	99

Пример # 08: Нема налог на спротивната странаПочетна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ПРО .	КОЛ.	СУ	#N

Налог “а”: Продај 20 по цена од 100.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							100	20	a				

ТРАНСАКЦИ И	КОЛИЧИН А	ЦЕНА

Формирање на аукциска цена**Пример #01: Најголема количина и најмал остаток**Почетна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
a	200	202	197	400	d
b	200	201	198	200	e
c	300	200	200	100	f

Формирање на цена

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИНА	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	ОСТАТОК		ОСТАТОК	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	КОЛИЧИ НА
200	200		202	500	700	
200	400		201	300	700	
300	700		200		700	100
	700	100	198		600	200
	700	300	197		400	400

Аукциската цена е 200, по која се извршува најголема количина (700).

Крајна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА
a	d	200	200
b	d	200	200
c	e	200	200
c	f	100	200

Пример #02: Најголема количина и најмал остаток

Почетна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
a	200	202	197	400	e
b	200	201	198	200	f
c	200	200	200	80	g
d	50	198	201	50	h

Формирање на цена

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИН А	ПРИФАТЛИВА КОЛИЧИНА	ОСТАТОК		ОСТАТОК	ПРИФАТЛИВА КОЛИЧИНА	КОЛИЧИН А
200	200		202	530	730	
200	400		201	330	730	50
200	600		200	80	680	80
50	650	<u>50</u>	198		600	200
	650	250	197		400	400

Најголемата истргувана количина (600) се добива на две цени – на 200 и на 198. Аукциската цена се формира според критериумот на најмал остаток, што се значи дека аукциска цена е 198.

Крајна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
d	50	198	200	80	g
			201	50	h

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
a	e	200	198
b	e	200	198
c	f	200	198

Пример #03: Најголема количина и најмал остаток

Почетна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕН А	КОЛ.	#N
a	400	203	198	200	d
b	200	202	199	400	e
c	200	201			

Формирање на цена

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИНА	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	ОСТАТОК		ОСТАТОК	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	КОЛИЧИН А
400	400		203	200	600	
200	600		202		600	
200	800	200	201		600	
	800	200	199		600	400
	800	600	198		200	200

Најголемата истргувана количина (600) се добива на цени од 199,201 и 202. Бидејќи најмалиот остаток се добива по цена од 202, затоа 202 претставува аукциска цена.

Крајна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
c	200	201			

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИ НА	ЦЕНА
a	d	200	202
a	e	200	202
b	e	200	202

Пример #04: Остаток само на Куповна страна

Почетна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
a	400	202	198	200	c
b	200	201	200	300	d

Формирање на цена

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИНА	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	ОСТАТОК		ОСТАТОК	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	КОЛИЧИНА
400	400		202	100	500	
200	600	<u>100</u>	201		500	
	600	<u>100</u>	200		500	300
	600	400	198		200	200

Најголемата истргувана количина (500) се добива на цени од 200 и 201. Тука, аукциската цена не може да се определи по најмалиот остаток, бидејќи е идентична на двете страни. Бидејќи остатокот со можните цени се јавува само на куповна страна, аукциската цена станува поголемата од двете можни цени (201).

Крајна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
b	100	201			

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА
a	c	200	201
a	d	200	201
b	d	100	201

Пример #05: Остаток само на продажна страна

Почетна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
a	300	202	198	200	c
b	200	201	199	400	d

Формирање на цена

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИН А	ПРИФАТЛИ ВА КОЛИЧИН А	ОСТАТОК		ОСТАТОК	ПРИФАТЛИ ВА КОЛИЧИН А	КОЛИЧИН А
300	300		202	300	600	
200	500		201	<u>100</u>	600	
	500		199	<u>100</u>	600	400
	500	300	198		200	200

Најголемата истргувана количина (500) се добива на цени од 199 и 201. Тука, аукциската цена не може да се определи по најмалиот остаток, бидејќи е идентична на двете страни. Бидејќи остатокот со можните цени се јавува само на продажна страна, аукциската цена се формира од помалата од двете можни цени (199).

Крајна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
			199	100	d

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА
a	c	200	199
a	d	100	199
b	d	200	199

Пример #06: Остаток на продажна и на куповна страна

Почетна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
a	100	201	198	100	c
b	100	199	201	100	d

Формирање на цена

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИНА	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	ОСТАТОК		ОСТАТОК	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	КОЛИЧИНА
100	100		201	100	200	100
100	200	100	199		100	
	200	100	198		100	100

Најголемата истргувана количина (100) се добива на цени од 198, 199 и 201. Тука, аукциската цена не може да се определи по најмалиот остаток, бидејќи е идентична на двете страни. Бидејќи остатокот со можните цени се јавува на двете страни и на продажна страна и на куповна, аукциската цена се пресметува како прост аритметички просек од највисоката и најниска можна цена $[(201 + 198) / 2 = 199.5]$ по заокружување се добива 200.

Крајна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
b	100	199	201	100	d

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА
a	c	100	200

Пример #07: Без остаток**Почетна состојба**

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
a	300	202	198	200	c
b	200	201	199	300	d

Формирање на цена

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИНА	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	ОСТАТОК		ОСТАТОК	ПРИФАТЛИВА КОЛИЧИНА	КОЛИЧИНА
300	300		202	200	500	
200	500		201		500	
	500		199		500	300
	500	300	198		200	200

Најголемата истргувана количина (500) се добива на две цени - 199 и 201. Тука, аукциската цена не може да се определи по најмалиот остаток. Бидејќи трансакциите на дадените цени резултираат без остаток, аукциската цена се пресметува како прост аритметички просек од двете можни цени, заокружени на ценовна корекција $[(201 + 199) / 2 = 200]$.

Крајна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N

ТРАНСАКЦИИ	КОЛИЧИНА	ЦЕНА
a	c	200
a	d	100
b	d	200

Пример #08: Налози кои не може да се извршат**Почетна состојба**

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
a	80	200	201	80	b

Формирање на цена

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИНА	ПРИФАТЛИВА КОЛИЧИНА	ОСТАТО К		ОСТАТО К	ПРИФАТЛИВА КОЛИЧИНА	КОЛИЧИН А
			201	80	80	80
80	80	80	200			

Во согласност со временска важност, налозите се префрлени понатаму, при што сите внесени параметри остануваат исти.

Крајна состојба

КУП.			ПРО.		
#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N
a	80	200	201	80	b

ТРАНСАКЦИИ	КОЛИЧИ НА	ЦЕНА

Предизвикување на прекинувачки аукции

Пример #01: Опсегот помеѓу налозите надминува 3%, со налози што остануваат во рамките на границите динамичките лимити

Почетна состојба Референтна цена = 100

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							98	10	a				

Налог “b”: Купи 10 по цена од 102.

Меѓу состојба: не е предизвикана прекинувачка аукција— потенцијалната цена не е надвор од динамичките лимити.

Крајна состојба: Трансакцијата е склучена по цена од 98.

ТРАНСАКЦИ И	КОЛИЧИН А	ЦЕНА
b	a	10
		98

Пример #02: Првиот налог е внесен во рамките на 3% во однос на референтната цена. Агресивниот налог е надвор од 3% во однос на референтната цена

Почетна состојба Референтна цена = 100

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
				a	10	100							

Налог “b”: Продај 10 по цена од 95.

Меѓу состојба: не е предизвикана прекинувачка аукција – потенцијалната цена не надвор од динамичките лимити

Крајна состојба: Трансакцијата е склучена по цена од 100.

ТРАНСАКЦИ И		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
a	b	10	100

Пример #03: Првиот налог е надвор од 3% интервалот во однос на референтната цена. Агресивниот налог е надвор од 3% интервалот во однос на референтната цена

Почетна состојба Референтна цена = 100

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							95	10	a				

Налог “b”: Купи 10 по цена од 105.

Меѓу состојба Предизвикана е прекинувачка аукција – потенцијалната цена е надвор од динамичките лимити

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИНА	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	ОСТАТОК		ОСТАТОК	ПРИФАТЛИВ А КОЛИЧИНА	КОЛИЧИ НА
10	10		105		10	
	10		95		10	10

Новата референтна цена се формира на 100 и се изедначува со поранешната референтна цена.

Крајна состојба

ТРАНСАКЦИ И		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
b	a	10	100

Пример #04: Предизвикување на прекинувачка аукција со лимитиран налог

Почетна состојба Референтна цена = 100

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							100	10	a				
							102	10	b				
							104	10	c				
							106	10	d				

Налог “е”: Купи 20 по цена од 106.

Меѓу состојба не е предизвикана прекинувачка аукција – потенцијалната цена не надвор од динамичките лимити..

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							104	10	c				
							106	10	d				

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА
e	a	10	100
e	b	10	102

Пример #05: Предизвикување на прекинувачка аукција со лимитиран налог

Почетна состојба Референтна цена = 100

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							100	10	a				
							102	10	b				
							104	10	c				
							106	10	d				

Налог “е”: Купи 30 по цена од 106.

Меѓу состојба Предизвикана е прекинувачка аукција— потенцијалната цена е надвор од динамичките лимити. Лимитираниот налог ќе се исполни, заедно со налозите што се наоѓаат во рамките на динамичкиот лимит, налогот надвор од динамичките лимити (налог “с”).

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИНА	ПРИФАТЛИВА КОЛИЧИНА	ОСТАТО К		ОСТАТО К	ПРИФАТЛИВА КОЛИЧИНА	КОЛИЧИНА
30	30		106	10	40	10
	30		104		30	10
	30	10	102		20	10
	30	20	100		10	10

Новата Референтна цена е 104.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							106	10	d				

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИНА	ЦЕНА
e	a	10	104
e	b	10	104
e	c	10	104

Пример #06: Предизвикување на прекинувачка аукција со пазарен налог

Почетна состојба Референтна цена = 100

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							100	10	a				
							102	10	b				
							104	10	c				
							106	10	d				

Налог “e”: Купи 20 по пазарна цена.

Меѓу состојба не е предизвикана прекинувачка аукција – потенцијалната цена не е надвор од динамичките лимити.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕНА	КОЛ.	СУ	#N
							104	10	c				
							106	10	d				

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
e	a	10	100
e	b	10	102

Пример#07: Предизвикување на прекинувачка аукција со пазарен налог

Почетна состојба Референтна цена = 100

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							100	10	a				
							102	10	b				

							104	10	c				
							106	10	d				

Налог “e”: Купи 30 по пазарна цена.

Меѓу состојба Предизвикана е прекинувачка аукција – потенцијалната цена е надвор од динамичките лимити. Заедно со налозите во рамките на динамичките лимити, пазарниот налог исто ќе ги изврши налозите надвор од динамичките лимити. (налог “c”).

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИНА	ПРИФАТЛИВА КОЛИЧИНА	ОСТАТОК		ОСТАТОК	ПРИФАТЛИВА А КОЛИЧИНА	КОЛИЧИНА
30	30		пазарна	10	40	
	30		106	10	40	10
	30		104		30	10
	30	10	102		20	10
	30	20	100		10	10

Новата Референтна цена е 104.

Крајна состојба

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕН А	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕН А	КОЛ.	СУ	#N
							106	10	d				

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН А	ЦЕНА
e	a	10	104
e	b	10	104
e	c	10	104

Пример #08: Предизвикување на прекинувачка аукција со пазарен налог

Почетна состојба Референтна цена = 100

СУ				КУП.			ПРО.			СУ			
#N	СУ	КОЛ.	ЦЕН А	#N	КОЛ.	ЦЕНА	ЦЕН А	КОЛ.	#N	ЦЕНА	КОЛ.	СУ	#N
				a	30	пазарна а							

Налог “b”: Продај 30 по цена од 105.

Меѓу состојба Предизвикана е прекинувачка аукција – потенцијалната цена е надвор од динамичките лимити.

КУП.			ЦЕНА	ПРО.		
КОЛИЧИНА	ПРИФАТЛИВА А КОЛИЧИНА	ОСТАТОК		ОСТАТОК	ПРИФАТЛИВА А КОЛИЧИНА	КОЛИЧИНА
30	30		пазарна		30	
	30		105		30	30

Новата Референтна цена е 105.

Крајна состојба

ТРАНСАКЦИИ		КОЛИЧИН	ЦЕНА
И		А	
a	b	30	105